

หลังกำแพง

ส่องสภาพเรือนจำไทยภายหลังรัฐประหาร

BEHIND THE WALLS

A look at conditions in Thailand's prisons after the coup

สารบัญ

1. บทสรุปย่อ
2. กรอบกฎหมายระหว่างประเทศและในประเทศ
 กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ
 กรอบกฎหมายในประเทศ
3. หน่วยงานสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติเดือนประเทศไทยเกี่ยวกับสภาพของเรือนจำ
4. สถิติเรือนจำไทยที่ไม่น่าอิจฉา
 ภาพรวมของระบบ
 1. ประชากรในทัณฑสถานมากเป็นอันดับหกของโลก และมากสุดในอาเซียน
 2. อัตราการกักขังสะท้อนให้เห็นความแออัดในเรือนจำ
 3. อัตราการคุมขังสูงสุดอาเซียน
 4. สัดส่วนผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรมที่สูงมาก
 5. ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารในคดีอาชญากรรมที่มีสัดส่วนสูงมาก
 6. อัตราการคุมขังผู้หญิงสูงสุดในโลก
 7. จำนวนขนาดใหญ่ของประชากรในทัณฑสถานที่ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน
5. สภาพในเรือนจำที่ต่ำกว่ามาตรฐาน
 การจำกัดการเข้าถึงเรือนจำ
 กรณีศึกษา: ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและ เรือนจำพิเศษกรุงเทพ
 อาคารที่พักที่แออัด พื้นที่นอนที่คับแคบ
 น้ำและสุขอนามัยที่ไม่เพียงพอ
 อาหารที่ “แย่มาก” น้ำดื่มที่สกปรก
 การรักษาพยาบาล: “พบหมอสองนาทีก่อนตาย”
 การเอาเปรียบด้านแรงงานในเรือนจำ
 การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังมีเวลาน้อยลง มีการเซ็นเซอร์การติดต่อสื่อสาร
 ผู้ต้องขังที่ร้องเรียนจะถูกละเลย
 การลงโทษที่อาจถึงขั้นเป็นการทรมาน
 สภาพเรือนจำภายหลังรัฐประหาร: การจำกัดการที่เพิ่มขึ้น

6. มณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11): เรือนจำแบบรัฐบาลทหาร

พลเรือนหลายสิบคนที่ถูกควบคุมตัว

ไม่อนุญาตให้มีการเข้าถึงโดยอิสระ

สองศพภายในหนึ่งสัปดาห์

ข้อกังวลว่ามีการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้ายต่อผู้ต้องขัง

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย

ข้อเสนอแนะต่อประชาคมระหว่างประเทศ

8. ภาคผนวก

ภาคผนวก I: ทัศนสถานของไทยแบ่งตามจำนวนประชากร 20 อันดับแรก

ภาคผนวก II: ทัศนสถานของไทยแบ่งตามอัตราการกักขัง 20 อันดับแรก

1. บทสรุปย่อ

จำนวนประชากรในทัศนสถานของไทยเพิ่มขึ้นตลอดมา

และไทยเป็นประเทศแปลกพิสดารที่มีประชากรในทัศนสถานมากที่สุด

และมีอัตราการคุมขังสูงสุดในบรรดารัฐภาคีของสมาคมประชาชาติเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรืออาเซียน

ในช่วงกว่าทศวรรษที่ผ่านมา กลไกสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

ได้แสดงความกังวลต่อสภาพของเรือนจำในไทย เป็นที่น่าเสียใจที่รัฐบาลชุดที่ผ่าน ๆ

มาไม่ดำเนินการให้เกิดความก้าวหน้าตามข้อเสนอแนะของสหประชาชาติ

และไม่สามารถปฏิบัติตามพันธกิจของตนที่จะปรับปรุงสภาพในเรือนจำได้ นอกจากนั้น ภายหลังรัฐประหารปี 2557

รัฐบาลทหารของไทยยังบังคับใช้มาตรการต่าง ๆ ซึ่งทำให้สภาพในเรือนจำเลวร้ายลง

รัฐบาลทหารยังเพิ่มการใช้ค่ายทหารเพื่อควบคุมตัวพลเรือนอีกด้วย

ตามข้อมูลในรายงานนี้ การที่ประเทศไทยล้มเหลวอย่างต่อเนื่องในการปฏิรูปเรือนจำอย่างรอบด้าน

ส่งผลให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างกว้างขวางในระบบทัศนสถาน

ซึ่งเป็นการละเมิดพันธกรณีของประเทศที่มีต่อกลไกระหว่างประเทศซึ่งไทยเป็นรัฐภาคี

กรมราชทัณฑ์ไทย มีคำขวัญว่า “ควบคุมดูแล บำบัดฟื้นฟูอย่างจริงจัง และมุ่งสู่มาตรฐานสากล”¹

ดูเหมือนจะไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง เมื่อพิจารณาถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในระบบทัศนสถานของไทย จากงานวิจัยของ FIDH

และ UCL ในเรือนจำขนาดใหญ่สองแห่งในกรุงเทพฯ

ชี้ให้เห็นว่าสภาพในเรือนจำของไทยไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

และไม่ช่วยให้เกิดสภาพแวดล้อมที่นำไปสู่การฟื้นฟูบำบัดของผู้ต้องขัง

การอยู่กันแออัดยัดเยียดยังเป็นปัญหาสำคัญในทัศนสถานของไทย

โดยตัวเลขประชากรในทัศนสถาน โดยเฉลี่ยแต่ละปีเพิ่มขึ้นมาตลอดในช่วงหลายปีที่ผ่านมา

¹ กรมราชทัณฑ์, <http://www.correct.go.th/eng/index.html>

นอกจากการพระราชทานอภัยโทษที่เกิดขึ้นเป็นประจำ ยังไม่มีการนำมาตราการที่เป็นผลและยั่งยืนอื่น ๆ มาใช้เพื่อลดจำนวนประชากรอย่างจริงจัง จากมาตรฐานซึ่งกำหนดให้นักโทษแต่ละคนมีพื้นที่ 2.25 ตรม. แต่จากข้อมูลอย่างเป็นทางการที่ครอบคลุม 74% ของเรือนจำในไทยและ 91% ของประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด ทำให้เราพบว่าเรือนจำเหล่านี้มีจำนวนประชากรมากกว่าศักยภาพที่รองรับได้ถึงสองเท่า หรือมีอัตราการกักขัง 224%

การไม่สามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล การขาดแคลนอาหารและน้ำดื่ม รวมทั้งการขาดสุขอนามัยยังคงเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในเรือนจำที่เราศึกษาในรายงานนี้ เชื่อว่าสภาพดังกล่าวเกิดขึ้นคล้าย ๆ กันในเรือนจำแห่งอื่นทั่วประเทศไทย

บริการดูแลทางการแพทย์และการเตรียมพร้อมสำหรับผู้หญิงตั้งครรภ์ก็เป็นสิ่งที่ขาดแคลน

บ่อยครั้งที่ผู้ต้องขังต้องถูกใช้แรงงานอย่างเอารัดเอาเปรียบ

โดยอยู่ในสภาพการทำงานที่เลวร้ายและมีค่าตอบแทนที่ไม่เพียงพอ

การลงโทษที่เกิดขึ้นในเรือนจำขัดแย้งกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

และในบางกรณีอาจถึงขั้นเป็นการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ๆ

จากปากคำของผู้ต้องขังทำให้เราทราบว่ายังมีการใช้เครื่องพันธนาการต่าง ๆ รวมทั้งตรวนมากเกินกว่าเหตุ สุดท้ายผู้ต้องขังยังให้ข้อมูลถึงข้อจำกัดที่ไม่ชอบด้วยเหตุผลทั้งในแง่ของการเข้าเยี่ยมและการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อน แม้ว่าในเรือนจำจะมีช่องทางให้ร้องเรียนได้

แต่ผู้ต้องขังมักจะกลัวที่จะร้องเรียนเพราะอาจถูกตอบโต้จากเจ้าพนักงานเรือนจำ

สถานการณ์ไม่ได้ดีขึ้นหลังรัฐประหารเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2557

ภายใต้การปกครองของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) การเข้าถึงเรือนจำทำได้ลำบากมากขึ้น นอกจากนั้น

จากการสัมภาษณ์อดีตผู้ต้องขังและครอบครัวของผู้ต้องขังในปัจจุบัน ทำให้ FIDH และ UCL

สามารถบันทึกข้อมูลที่แสดงให้เห็นว่า หน่วยงานของเรือนจำได้บังคับใช้ระเบียบอย่างเข้มงวดมากขึ้น

และปิดกั้นสิทธิของผู้ต้องขังมากขึ้น ที่น่ากังวลอย่างยิ่งคือการใช้ค่ายทหารมากขึ้นเพื่อควบคุมตัวพลเรือน

ซึ่งไม่ช่วยให้ผู้ถูกควบคุมตัวได้รับสิทธิขั้นพื้นฐาน การใช้เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีภายในมณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11) ที่กรุงเทพฯ สะท้อนให้เห็นแนวโน้มดังกล่าว นับแต่ก่อตั้งไม่ถึงสองปี

เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีมีการปิดกั้นผู้สังเกตการณ์อิสระจากภายนอก มีเหตุที่ผู้ถูกควบคุมตัวสองรายเสียชีวิต และมีข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานเกิดขึ้น

รายงานนี้ให้ข้อเสนอแนะถึงมาตรการหลายประการเพื่อปรับปรุงสภาพการควบคุมตัว รวมทั้งการอนุญาตให้มีหน่วยงานตรวจสอบที่เป็นอิสระซึ่งสามารถเข้าถึงเรือนจำทุกแห่งโดยไม่มีการปิดกั้น และการอนุญาตให้องค์กรพัฒนาเอกชนที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว สามารถสัมภาษณ์ผู้ต้องขังและประเมินสภาพความเป็นอยู่ได้โดยไม่มีอุปสรรคขัดขวางโดยไม่จำเป็น

2. กรอบกฎหมายระหว่างประเทศและในประเทศ

กรอบกฎหมายระหว่างประเทศ

ปณิญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights - UDHR)

กำหนดสิทธิสำคัญสำหรับผู้ต้องขังหลายประการ รวมทั้งสิทธิที่จะมีชีวิตรอด มีอิสรภาพและมีความมั่นคงของบุคคล (ข้อ 3) และสิทธิที่จะไม่ถูกทรมาน ปฏิบัติ หรือลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (ข้อ 5)

กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights-ICCPR) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights-ICESCR)

และอนุสัญญาต่อต้านการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่นๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี (Convention Against Torture and other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment-CAT)

ซึ่งไทยเป็นรัฐภาคีทุกฉบับ ล้วนมีข้อคุ้มครองที่เกี่ยวข้องกับสิทธิของผู้ต้องขัง

ข้อ 10 ของกติกา ICCPR กำหนดเป็นการเฉพาะถึงการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องขัง โดยข้อ 10(1) กำหนดว่า “บุคคลทั้งปวงที่ถูกกีดรอนเสรีภาพต้องได้รับการปฏิบัติด้วยความมีมนุษยธรรม และความเคารพในศักดิ์ศรีแต่กำเนิดแห่งความเป็นมนุษย์” นอกจากนั้น ข้อ 7

คุ้มครองบุคคลจากการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ย่ำยีศักดิ์ศรี

ข้อ 11(1) ของกติกา ICESCR กำหนดว่ารัฐภาคีของอนุสัญญาฯ จะต้อง

“รับรองสิทธิของทุกคนในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ [...] รวมถึงอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และที่อยู่อาศัยที่เพียงพอ” ข้อ 12(1) กำหนดเพิ่มเติมให้รับรอง “สิทธิของทุกคนที่จะมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตตามมาตรฐานสูงสุดเท่าที่เป็นได้”

ข้อ 2(1) ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมาน กำหนดให้รัฐภาคีแต่ละแห่ง “ดำเนินมาตรการต่าง ๆ

ทางนิติบัญญัติทางบริหาร ทางตุลาการหรือมาตรการอื่นๆ

ที่มีประสิทธิผลเพื่อป้องกันมิให้เกิดการกระทำการทรมานในอาณาเขตใดซึ่งอยู่ภายใต้เขตอำนาจรัฐของตน”² ข้อ 11

กำหนดว่า รัฐภาคีของอนุสัญญาจะต้องทบทวนอย่างเป็นระบบ “สำหรับกฎเกณฑ์ คำสั่ง

วิธีการและแนวทางปฏิบัติในการสอบปากคำ

ตลอดจนการจัดระเบียบทั้งปวงสำหรับการควบคุมและการปฏิบัติต่อบุคคลที่ตกอยู่ใต้อำนาจของการจับกุม การกักขัง และการจำคุกไม่ว่าในรูปแบบใด [...] เพื่อป้องกันมิให้เกิดการทรมานใดขึ้น” ข้อ 12

ยังกำหนดให้มีการสอบสวนเมื่อมีข้อร้องเรียนว่าเกิดการทรมาน โดยระบุว่า รัฐภาคีของอนุสัญญา ควรประกันให้

“เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของตนดำเนินการสืบสวนโดยพลันและโดยปราศจากความลำเอียง

เมื่อใดก็ตามที่มีมูลเหตุอันสมเหตุสมผลที่จะเชื่อได้ว่า ได้มีการกระทำการทรมานเกิดขึ้น” ข้อ 13 ระบุว่า

“ปัจเจกบุคคลที่อ้างว่าตนถูกทรมาน [...] มีสิทธิที่จะร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานผู้ที่มีอำนาจของรัฐนั้น

และที่จะทำให้กรณีของตนได้รับการพิจารณาตรวจสอบ

โดยพลันและปราศจากความลำเอียงโดยเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจของรัฐนั้น”

นอกจากนั้น ข้อ 16(1) ยังกำหนดให้รัฐภาคีของอนุสัญญาดำเนินการเพื่อป้องกัน “มิให้มีการกระทำอื่นที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่ย่ำยีศักดิ์ศรีที่ไม่ถึงกับเป็นการทรมานตามที่นิยามไว้ในข้อ 1

เกิดขึ้นในอาณาเขตภายใต้เขตอำนาจรัฐของตน เมื่อการกระทำเช่นว่าได้กระทำโดย หรือด้วยการยุยง หรือ ความยินยอม

² ข้อ 1(1) ของอนุสัญญาต่อต้านการทรมานนิยามว่า “การทรมาน” หมายถึง “การกระทำใดก็ตามโดยเจตนาที่ทำให้เกิดความเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ไม่ว่าทางร่างกายหรือทางจิตใจต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เพื่อความมุ่งประสงค์ที่จะทำให้ได้มาซึ่งข้อสนเทศหรือคำสารภาพจากบุคคลนั้นหรือจากบุคคลที่สาม การลงโทษบุคคลนั้น สำหรับการกระทำ ซึ่งบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สามกระทำหรือถูกสงสัยว่าได้กระทำ หรือเป็นการข่มขู่ให้กลัวหรือเป็นการบังคับขู่เข็ญบุคคลนั้นหรือบุคคลที่สาม หรือเพราะเหตุผลใดใด บนพื้นฐานของการเลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบใด เมื่อความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานนั้นกระทำโดย หรือด้วยการยุยง หรือด้วยความยินยอม หรือรู้เห็นเป็นใจของเจ้าพนักงานของรัฐ หรือของบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ ทั้งนี้ ไม่รวมถึงความเจ็บปวดหรือความทุกข์ทรมานที่เกิดจาก หรืออันเป็นผลปกติจาก หรืออันสืบเนื่องมาจากการลงโทษทั้งปวงที่ชอบด้วยกฎหมาย”

หรือความเห็นเป็นใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือบุคคลอื่นซึ่งปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งทางการ”

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังแห่งสหประชาชาติ (United Nations (UN) Standard Minimum

Rules for the Treatment of Prisoners (SMRs) หรือที่เรียกว่า ข้อกำหนดเนลสัน แมนเดลา

ซึ่งได้รับความเห็นชอบเป็นครั้งแรกในปี 2500

และต่อมาได้มีการปรับปรุงเนื้อหาและรับรองโดยที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2558³

ข้อกำหนดนี้เป็นที่ยอมรับในทางสากลว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง

และเป็นแนวปฏิบัติที่มีการยอมรับเป็นการทั่วไปว่าเป็นหลักการและการปฏิบัติที่เหมาะสมสำหรับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง และการบริหารองค์กรที่เกี่ยวข้อง

ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (Rules for the Treatment of Women Prisoners and Non-

custodial Measures for Women Offenders) หรือที่เรียกว่า ข้อกำหนดกรุงเทพ

ได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ เมื่อวันที่ 21 ธันวาคม 2553

โดยถือว่าเป็นข้อกำหนดเสริมสำหรับข้อกำหนด SMR และเน้นเป็นการเฉพาะสำหรับความต้องการของผู้ต้องขังหญิง⁴

กรอบกฎหมายในประเทศ

ระบบราชทัณฑ์พึ่งพาอย่างมากกับกฎกระทรวง คำสั่ง ข้อบังคับและประกาศ เพื่อบังคับใช้ตามข้อบทในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม

กฎกระทรวง คำสั่ง ข้อบังคับและประกาศหลายฉบับที่ออกตามมาตรา 58 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 ประกอบด้วยข้อบทหลายประการที่ละเมิดทั้งข้อกำหนดเนลสัน แมนเดลาและข้อกำหนดกรุงเทพ

แม้ว่ากฎกระทรวงหลายข้อจะไม่ถูกบังคับใช้แล้ว และที่ผ่านมามีการปรับปรุงในด้านระเบียบควบคุมต่าง ๆ (ยกตัวอย่างเช่น ระเบียบปี 2548 เพื่อยกเลิกการเฆี่ยนตี) แต่ระเบียบต่าง ๆ ที่ยังมีผลบังคับใช้นับเป็นเรื่องน่ากังวล

รวมถึงกฎกระทรวงว่าด้วยเครื่องพันธนาการ (ปี 2541) ที่ยังคงกำหนดให้ใช้ตรวน กุญแจมือ กุญแจเท้า และโซ่

เป็นเครื่องพันธนาการได้ ซึ่งขัดกับข้อกำหนด SMR⁵

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่แก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งผ่านความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) ด้วยคะแนน 205-1 และงดออกเสียงสองคน เมื่อวันที่ 1 ธันวาคม 2559 เป็นการกำหนดระเบียบใหม่ในการบริหารจัดการเรือนจำ⁶

³ ข้อกำหนด SMR ได้รับการรับรองในเบื้องต้นจากที่ประชุมสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดปี 2497

และได้รับความเห็นชอบจากคณะมนตรีเศรษฐกิจและสังคมปี 2500 ต่อมา มีการปรับปรุงเนื้อหาของข้อกำหนด SMR

และได้รับการรับรองตามมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ A/RES/70/175

⁴ ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง

รับรองด้วยมติที่ประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติ A/RES/65/229

⁵ Rule 47 ของข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังกำหนดว่า “(1) ห้ามไม่ให้ใช้โซ่ เหล็ก หรือเครื่องพันธนาการอื่น ๆ

ในลักษณะที่เป็นการดูหมิ่นศักดิ์ศรีหรือก่อให้เกิดความเจ็บปวด (2) เครื่องพันธนาการอื่นใด อาจใช้ได้ตามที่ได้อนุญาตในกฎหมาย และเป็นไปตามพฤติการณ์ดังต่อไปนี้

(ก) เพื่อป้องกันการหลบหนีระหว่างการเคลื่อนย้ายบุคคล โดยต้องมีการปลดเครื่องพันธนาการเหล่านั้นเมื่อนักโทษปรากฏตัวต่อหน้าศาลหรือหน่วยงานฝ่ายบริหาร (ข)

ตามคำสั่งของผู้บัญชาการเรือนจำ กรณีที่วิธีการควบคุมอื่นใดไม่ได้ผลแล้ว ให้ใช้ได้เพื่อป้องกันนักโทษจากการทำร้ายตนเองหรือบุคคลอื่น หรือจากการทำลายทรัพย์สิน

ในกรณีเช่นนั้น ผู้บัญชาการเรือนจำจะต้องแจ้งให้แพทย์หรือบุคลากรทางการแพทย์ที่มีคุณสมบัติทราบโดยทันที และรายงานต่อฝ่ายบริหารทันที”

⁶ สภานิติบัญญัติแห่งชาติ, บันทึกการลงคะแนนเสียง, ครั้งที่ 77/2559, 1 ธันวาคม 2559, http://library.senate.go.th/document/mVoteM/Ext32/32138_0001.PDF

ได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ณ วันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2560⁷

ระหว่างการประชุมสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนภายใต้กลไก UPR (Universal Periodic Review) ครั้งที่สอง
กรณีประเทศไทยระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน 2559 รัฐบาลระบุว่า การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติราชทัณฑ์
พ.ศ.2479 มีเป้าหมายเพื่อปฏิรูประบบราชทัณฑ์ให้ “สอดคล้องมากขึ้นกับมาตรฐานระหว่างประเทศ” และ
“พันธกรณีที่เกี่ยวข้อง” ของประเทศ⁸ รัฐบาล

ยังระบุว่ามีการพิจารณาทางเลือกนอกจากการคุมขังหลายประการเพื่อแก้ปัญหาความแออัดในสถานที่ควบคุมตัว⁹

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่แก้ไขเพิ่มเติมประกอบด้วย การปรับปรุงหลายประการ

เมื่อเทียบกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 อย่างเช่น

การกำหนดข้อบทเป็นการเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังที่ตึงเครียดและผู้ต้องขังหญิงที่มีบุตร

เรื่องของการดูแลสุขภาพและการแต่งตั้งคณะกรรมการราชทัณฑ์ที่มีกรรมการ 20 คน

เพื่อกำหนดแนวปฏิบัติและมาตรการเพื่อปรับปรุงการบริหารงานราชทัณฑ์

อย่างไรก็ดี หลายมาตราในกฎหมายใหม่นี้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

มาตรา 21 อนุญาตให้ใช้เครื่องพันธนาการต่อผู้ต้องขังเมื่อ

“เจ้าพนักงานเรือนจำผู้เห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องใช้เครื่องพันธนาการนั้น”

การให้อำนาจดุลพินิจอย่างกว้างขวางเช่นนี้เสี่ยงจะทำให้เกิดการปฏิบัติมิชอบของเจ้าพนักงานเรือนจำ

และยังเปิดโอกาสให้มีการใช้เครื่องพันธนาการกับผู้ต้องขังชายทุกคนต่อไประหว่างการส่งตัว ข้อกำหนด SMR ระบุว่า

การใช้เครื่องพันธนาการอาจกระทำได้ในเชิงป้องกันการหลบหนีระหว่างการส่งตัวเท่านั้น

หรือเพื่อป้องกันผู้ต้องขังไม่ให้ทำร้ายตนเองหรือทำลายทรัพย์สิน¹⁰

มาตรา 23 อนุญาตให้ใช้อาวุธปืนกับผู้ต้องขังได้

เมื่อผู้ต้องขังกำลังหลบหนีหรือไม่ยอมหยุดเมื่อเจ้าพนักงานเรือนจำสั่งให้หยุด

หรือเมื่อผู้ต้องขังตั้งแต่สามคนขึ้นไปก่อการวุ่นวายหรือพยายามใช้กำลังเจตหรือทำลายประตู่

รั้ว กำแพง หรือสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ภายในเรือนจำ หรือใช้กำลังทำร้ายเจ้าพนักงานเรือนจำหรือผู้อื่น

หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายแห่งสหประชาชาติ (UN Basic Principles on

the Use of Force and Firearms by Law Enforcement Officials) ระบุว่า ในแง่การปฏิบัติต่อบุคคลที่ถูกคุมขังหรือควบคุมตัว

“เจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมาย [...] จะต้องไม่ใช้อาวุธปืน เว้นแต่เป็นการป้องกันตัวเอง

หรือป้องกันบุคคลอื่นจากภัยอันตรายเฉพาะหน้าจากความตายหรือการบาดเจ็บสาหัส

และให้ใช้ได้เฉพาะที่จำเป็นอย่างยิ่งเพื่อป้องกันการหลบหนีของบุคคลจากการคุมขังหรือควบคุมตัว

ซึ่งการหลบหนีเช่นนั้นจะก่อให้เกิดอันตราย”¹¹

⁷ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชบัญญัติ ราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ให้ไว้ ณ วันที่ 17 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560, 18 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/021/1.PDF>

⁸ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะที่ 7 ว่า การทบทวนตามวาระประเทศไทย – ภาคผนวก , 7 กันยายน 2559, UN Doc. A/HRC/33/16/Add.1, ย่อหน้า 9

⁹ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะที่ 7 ว่า การทบทวนตามวาระประเทศไทย, 15 กรกฎาคม 2559, UN Doc. A/HRC/33/16, ย่อหน้า 67

¹⁰ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 47(2)

¹¹ ข้อ 16 หลักการพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้อาวุธปืนของเจ้าพนักงานผู้บังคับใช้กฎหมายแห่งสหประชาชาติ

มาตรา 30 ขกเว้นเจ้าพนักงานเรือนจำ (และข้าราชการหรือบุคลากรจากส่วนราชการอื่น ตามมาตรา 17 และ 28) จากความรับผิดชอบทางแพ่งและทางอาญาในบางพฤติการณ์ ซึ่งขัดแย้งกับข้อ 2(3) ของกติกา ICCPR ซึ่งกำหนดว่า บุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนถูกละเมิด “ต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจัง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่”¹²

มาตรา 33 อนุญาตให้กรมราชทัณฑ์กำหนดอาณาเขตในสถานที่อื่นที่มีใช้เรือนจำให้เป็นสถานที่คุมขัง เป็นข้อบทที่ทำให้เกิดข้อกังวลเกี่ยวกับการจัดตั้งสถานที่ควบคุมตัวเพิ่มเติมในค่ายทหารที่มีอยู่ทั่วประเทศ

มาตรา 69 อนุญาตให้ใช้บทลงโทษหลายประการ รวมทั้งขังเดี่ยวไม่เกินหนึ่งเดือน การลงโทษเช่นนี้ขัดกับข้อกำหนด SMR ซึ่งห้ามการขังเดี่ยวต่อเนื่องกันเป็นเวลานาน (เช่น การขังเดี่ยวเป็นเวลานานครั้งละ 15 วันติดต่อกัน)¹³

มาตรา 76 ของพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ที่แก้ไขเพิ่มเติม กำหนดว่าทำที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัตินี้ บรรดากฎกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ และคำสั่งที่ได้ออกตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ.2479 จะมีผลบังคับใช้ต่อไป จนกว่าจะมีการออกคำสั่งใหม่

3. หน่วยงานสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติเดือนประเทศไทยเกี่ยวกับสภาพของเรือนจำ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ (Human Rights Committee - CCPR)

คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน (Committee against Torture (CAT) และคณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ

สังคม และวัฒนธรรมสหประชาชาติ (UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)

ต่าง ได้แสดงข้อกังวลอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับสิทธิของผู้ต้องขังและสภาพในเรือนจำของไทย

ในข้อสังเกตเชิงสรุปเดือนกรกฎาคม 2548

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติแสดงความกังวลเกี่ยวกับความหนาแน่นและสภาพโดยทั่วไปของสถานที่ควบคุมตัว

และมีข้อเสนอแนะให้ประเทศไทยพัฒนาสภาพในเรือนจำให้สอดคล้องกับข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง (SMRs) และประกันว่าจะมีการปฏิบัติต่อสิทธิของผู้ถูกควบคุมตัวอย่างมีมนุษยธรรม โดยเฉพาะในแง่ของสุขอนามัย การเข้าถึงบริการด้านสุขภาพ และการมีอาหารที่เพียงพอ

หน่วยงานสหประชาชาติยังแสดงความผิดหวังกับการอนุญาตที่ยังให้ใช้ตรวนและการขังเดี่ยว¹⁴

ในข้อสังเกตเชิงสรุปเดือนมิถุนายน 2557

คณะกรรมการต่อต้านการทรมานแสดงข้อกังวลหลายประการเกี่ยวกับสภาพการควบคุมตัว

รวมทั้งข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานอย่างต่อเนื่อง¹⁵ ความหนาแน่นและสภาพที่เลวร้ายในสถานที่ควบคุมตัว¹⁶

¹² ข้อ 2(3) ของกติกา ICCPR กำหนดว่า “รัฐภาคีแต่ละรัฐแห่งกติกานี้รับที่จะ (ก) ประกันว่าบุคคลใดที่สิทธิหรือเสรีภาพของตนซึ่งรับรองไว้ในกติกานี้ถูกละเมิด ต้องได้รับการเยียวยาอย่างเป็นผลจริงจัง โดยไม่ต้องคำนึงว่าการละเมิดนั้นจะกระทำโดยบุคคลผู้ปฏิบัติการตามหน้าที่”

¹³ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 43(1), ข้อ 44

¹⁴ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 84, ข้อสังเกตเชิงสรุปของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน, ประเทศไทย, 8 กรกฎาคม 2548, UN Doc. CCPR/CO/84/THA, ย่อหน้า 16

¹⁵ คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน สมัยประชุมที่ 52 ข้อสังเกตเชิงสรุปว่าด้วยรายงานฉบับแรกของประเทศไทย 20 มิถุนายน 2557 UN Doc. CAT/C/THA/CO/1, ย่อหน้า 10

¹⁶ คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน สมัยประชุมที่ 52 ข้อสังเกตเชิงสรุปว่าด้วยรายงานฉบับแรกของประเทศไทย 20 มิถุนายน 2557 UN Doc. CAT/C/THA/CO/1, ย่อหน้า 22

การใช้ทรวนและการขังเดี่ยว¹⁷ การขาดการกำกับดูแลและการตรวจสอบที่เป็นระบบ เป็นผลและเป็นอิสระสำหรับสถานที่ควบคุมตัวทุกแห่ง¹⁸ การที่ไม่มีผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวคนใดยื่นข้อร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย (กสม.) ในระหว่างที่หน่วยงานดังกล่าวเข้าเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว ซึ่งมีรายงานข่าวว่าเป็นเพราะกลัวการตอบโต้ของเจ้าพนักงานเรือนจำ¹⁹ และการที่ไม่มีการจัดทำข้อมูลแยกเกี่ยวกับการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัว²⁰ ในข้อสังเกตเชิงสรุปเดือนมิถุนายน 2558 คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสหประชาชาติ แสดงความกังวลเกี่ยวกับ “สภาพความเป็นอยู่ที่ไม่ต่ำกว่ามาตรฐานและการแออัดยัดเยียดอย่างมาก” ในสถานที่ควบคุมตัว คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสหประชาชาติเสนอแนะให้ไทยเพิ่มความพยายามในการแก้ปัญหาการแออัดยัดเยียด และประกันให้มีสภาพความเป็นอยู่เพียงพอในสถานที่ควบคุมตัว รวมทั้งการเข้าถึงอย่างเพียงพอต่อบริการด้านสุขภาพและการแก้ปัญหาการขาดสารอาหาร²¹

4. สถิติเรือนจำไทยที่ไม่น่าอิจฉา

ประเทศไทยมีประชากรในทัณฑสถานและอัตรการคุมขังสูงสุดในบรรดาประเทศสมาชิกอาเซียน และมีอัตราการคุมขังผู้หญิงสูงสุดในโลก เรือนจำของไทยรองรับผู้ต้องขังเกินกว่าศักยภาพเป็นอย่างมาก ซึ่งเป็นผลมาจากกฎหมายอาญาที่รุนแรง เป็นเหตุให้ผู้ต้องขังส่วนใหญ่ถูกจองจำในคดีอาญาผิดกฎหมายเกี่ยวกับวิธีวิทยา: เนื้อหาส่วนนี้อ้างอิงตัวเลขประชากรในทัณฑสถานทั้งหมดในเดือนมกราคม 2560 อย่างไรก็ดี เนื่องจากการพระราชทานอภัยโทษในเดือนธันวาคม 2559 จำนวนประชากรในเดือนมกราคมอาจต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประชากรในทัณฑสถานตลอดทั้งปี เราไม่สามารถคำนวณค่าเฉลี่ยระหว่างปี 2554-2560 ได้ เนื่องจากไม่ได้รับข้อมูลทั้งหมดจากกรมราชทัณฑ์

ภาพรวมของระบบ

ในเดือนมกราคม 2560 ระบบเรือนจำไทยประกอบด้วยเรือนจำ 199 แห่ง²² โดยในเรือนจำ 199 แห่ง แบ่งออกเป็นเรือนจำกลาง 33 แห่ง²³ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ 26 แห่ง²⁴ เรือนจำพิเศษ 30 แห่ง²⁵ สถานที่ควบคุมตัวห้าแห่ง

¹⁷ คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน สมัยประชุมที่ 52 ข้อสังเกตเชิงสรุปว่าด้วยรายงานฉบับแรกของประเทศไทย 20 มิถุนายน 2557 UN Doc. CAT/C/THA/CO/1, ย่อหน้า 23

¹⁸ คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน สมัยประชุมที่ 52 ข้อสังเกตเชิงสรุปว่าด้วยรายงานฉบับแรกของประเทศไทย 20 มิถุนายน 2557 UN Doc. CAT/C/THA/CO/1, ย่อหน้า 24

¹⁹ คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน สมัยประชุมที่ 52 ข้อสังเกตเชิงสรุปว่าด้วยรายงานฉบับแรกของประเทศไทย 20 มิถุนายน 2557 UN Doc. CAT/C/THA/CO/1, ย่อหน้า 25

²⁰ คณะกรรมการต่อต้านการทรมาน สมัยประชุมที่ 52 ข้อสังเกตเชิงสรุปว่าด้วยรายงานฉบับแรกของประเทศไทย 20 มิถุนายน 2557 UN Doc. CAT/C/THA/CO/1, ย่อหน้า 28

²¹ คณะกรรมการว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 55,

ข้อสังเกตเชิงสรุปว่าด้วยรายงานฉบับแรกและฉบับที่สองของประเทศไทย, 19 มิถุนายน 2558, UN Doc. E/C.12/THA/CO/1-2, ย่อหน้า 28

²² จากเว็บไซต์ของกรมราชทัณฑ์ จำนวนประชากรในทัณฑสถานแยกตามเรือนจำ

²³ เรือนจำกลาง: ส่วนมากมักใช้กับผู้ต้องขัง and นักโทษเด็ดขาด

²⁴ ทัณฑสถานบำบัดพิเศษ: ส่วนมากมักใช้กับผู้ต้องขังคล้ายกับเรือนจำในภูมิภาค ในกรณีที่ในพื้นที่นั้น ไม่มีเรือนจำในภูมิภาคตั้งอยู่

(เรือนจำในภูมิภาคประกอบด้วยเรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ)

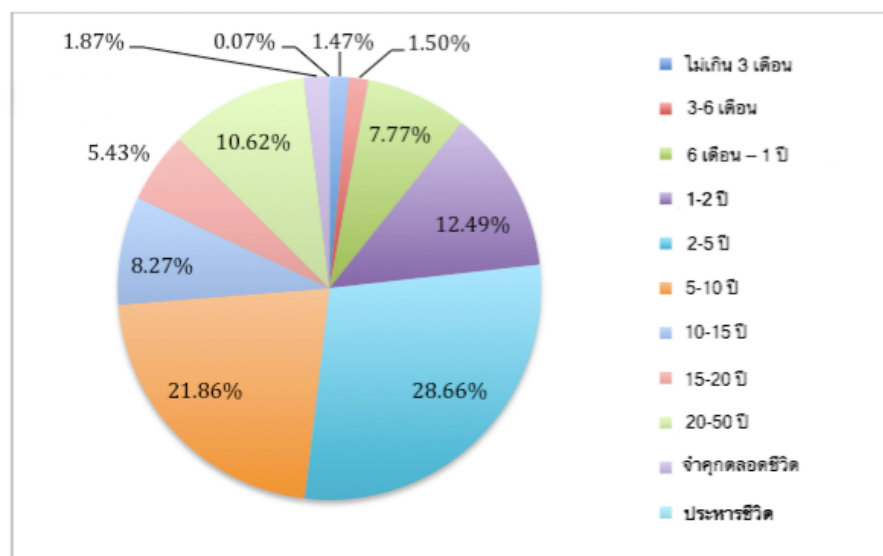
²⁵ เรือนจำพิเศษ: ส่วนมากมักใช้กับผู้ต้องขังคล้ายกับเรือนจำในภูมิภาค ในกรณีที่ในพื้นที่นั้น ไม่มีเรือนจำในภูมิภาคตั้งอยู่ (เรือนจำในภูมิภาคประกอบด้วยเรือนจำจังหวัด และเรือนจำอำเภอ)

เรือนจำจังหวัด 48 แห่ง²⁶ เรือนจำอำเภอ 26 แห่ง²⁷ และเรือนจำชั่วคราว 31 แห่ง²⁸ ตามข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ ณ เดือนพฤศจิกายน 2559 สัดส่วนของพนักงานเจ้าหน้าที่กับผู้ต้องขังอยู่ที่ 1:27²⁹

ประเภทของผู้ต้องขัง ณ วันที่ 1 มกราคม 2560

ประเภท	ชาย	หญิง	รวม
1. นักโทษเด็ดขาด	197,506	31,829	229,335
2. ผู้ต้องขังระหว่าง	51,654	7,416	59,070
2.1 อุทธรณ์ - ฎีกา	23,226	3,183	26,409
2.2 ใต้สวน - พิจารณา	8,557	1,562	10,119
2.3 สอบสวน	19,871	2,671	22,542
3. เยาวชนที่ฝากขัง	72	3	75
4. ผู้ถูกกักกัน ³⁰	8	3	11
5. ผู้ต้องกักขัง	1,099	85	1,184
Total	250,339	39,336	289,675

ระยะเวลาการใช้โทษ ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2559

²⁶ เรือนจำจังหวัด: ส่วนมากมักใช้กับผู้ต้องขังไว้ว่างใจได้ ผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน และนักโทษเด็ดขาด

²⁷ เรือนจำอำเภอ: ส่วนมากมักใช้กับผู้ต้องขังไว้ว่างใจได้ ผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน และนักโทษเด็ดขาด

²⁸ เรือนจำชั่วคราว: มักสร้างขึ้นเฉพาะสำหรับผู้ต้องขังบางประเภทตามที่กำหนดโดยกระทรวงยุติธรรม

²⁹ ตัวเลขของกรมราชทัณฑ์ระบุว่าจำนวนเจ้าหน้าที่ 11,232 คนต่อประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด 302,339 คน ในเดือนพฤศจิกายน 2559

³⁰ Serious repeat offenders. A house of relegation is an institution that keeps recidivist offenders who have committed offenses more than three times and whom the court believes are less likely to be rehabilitated.

ระยะเวลาการใช้โทษ ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2559

แยกตามก 1 หนส ทย	ชาย	หญิง	รวม
ไม่เกิน 3 เดือน	3,188	412	3,600
จำคุกกว่า 3-6 เดือน	3,101	561	3,662
จำคุกกว่า 6 เดือน- 1ปี	16,731	2,242	18,973
จำคุกกว่า 1-2 ปี	25,942	4,555	30,497
จำคุกกว่า 2-5 ปี	59,104	10,893	69,997
จำคุกกว่า 5-10 ปี	46,886	6,507	53,393
จำคุกกว่า 10-15 ปี	17,638	2,566	20,204
จำคุกกว่า 15-20 ปี	11,132	2,136	13,268
จำคุกกว่า 20-50 ปี	22,057	3,883	25,940
จำคุกตลอดชีวิต	4,055	501	4,556
ประหารชีวิต	165	11	176
รวม	209,999	34,267	244,266

ด้านล่างเป็นการวิเคราะห์แนวโน้มสำคัญบางประการของระบบเรือนจำไทยและประชากรในเรือนจำ

1. ประชากรในทัณฑสถานมากเป็นอันดับหกของโลก

มากสุดในอาเซียน

ประชากรในทัณฑสถาน:

จำนวนของผู้ต้องขังที่เป็นผู้ใหญ่และผู้เยาว์ทั้งหมด

(รวมทั้งผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน)

ประเทศไทยมีจำนวนผู้ต้องขังสูงสุดเป็นอันดับหกของโลก³¹ และยังมีชื่อเสียงในฐานะที่มีประชากรในทัณฑสถานสูงสุดในอาเซียน โดยมีจำนวนผู้ต้องขังคิดเป็น 31% ของจำนวนประชากรในทัณฑสถานในภูมิภาค แม้สัดส่วนประชากรของไทยจะอยู่ที่ 11% ของภูมิภาคเท่านั้น³² ณ วันที่ 1 มกราคม 2560 ประเทศไทยมีจำนวนประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด 289,675 คน³³ ซึ่งสะท้อนว่าลดลงประมาณ 17,000 คนเทียบกับเดือนธันวาคม 2559 ซึ่งในขณะนั้นมีประชากรในเรือนจำ 306,948 คน³⁴ การลดลงเป็นผลมาจากการพระราชทานอภัยโทษ³⁵ ประชากรในทัณฑสถานโดยเฉลี่ยของไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ตั้งแต่ 220,776 คนในเดือนมกราคม

³¹ ตามข้อมูลจากงานวิจัยของ World Prison Brief, Institute for Criminal Policy สูงสุดถึงต่ำสุด- จำนวนประชากรในทัณฑสถานทั้งหมดใน 223 ดินแดนที่มีการจัดอันดับ และอ้างอิงข้อมูลในเดือนมกราคม 2560 ของประเทศไทย. World Prison Brief, Institute for Criminal Policy Research, Highest to Lowest – จำนวนประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด, เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2560, http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=All

³² FIDH คำนวณจากฐานข้อมูลของ World Prison Brief, Institute for Criminal Policy Research เปรียบเทียบกับประเทศอาเซียนอื่น ๆ อีกเก้าประเทศ

³³ กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ, 1 มกราคม 2560, <http://www.correct.go.th/stat102/display/result.php?date=2560-01-01&Submit=%B5%A1%C5%A7>

³⁴ กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ, 15 ธันวาคม 2559, <http://www.correct.go.th/stat102/display/result.php?date=2559-12-15&Submit=%B5%A1%C5%A7>

³⁵ ราชกิจจานุเบกษา, พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษเนื่องในโอกาสครบถ้วนแต่ขึ้นทรงราชย์สืบราชสันตติวงศ์ พ.ศ. 2559, 11 ธันวาคม 2559, <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2559/A/104/33.PDF>

2554 เป็น 289,675 คนในเดือนมกราคม 2560 และนอกจากมีการพระราชทานอภัยโทษ ที่ผ่านมามีมาตรการเงินโยกย้ายที่สำคัญอื่นใดที่นำมาใช้เพื่อลดจำนวนประชากรได้เลย

2. อัตราการกักขังสะท้อนให้เห็นความแออัดในเรือนจำ

จากตัวเลขที่ FIDH และ UCL ได้รับจากกรมราชทัณฑ์ ณ เดือนมกราคม 2560 , สักยภาพอย่างเป็นทางการของเรือนจำ 148 แห่งในระบบทัณฑสถานของไทยอยู่ที่จำนวนผู้ต้องขัง 118,058 คน เปรียบเทียบกับจำนวนประชากรในทัณฑสถานที่มีอยู่จริง 264,447 คนในเรือนจำเหล่านี้ โดยคำนวณจากพื้นที่ 2.25 ตรม. ต่อคน

ศักยภาพอย่างเป็นทางการ :

จำนวนประชากรสูงสุดที่รองรับได้ในระบบเรือนจำโดยไม่ถึงขั้นแออัดขัดเคือง เปรียบเทียบกับมาตรฐานของประเทศที่เกี่ยวข้อง

อัตราการใช้พื้นที่ : เป็นศักยภาพอย่างเป็นทางการ (ซึ่งไม่แออัดขัดเคือง) ของระบบเรือนจำ เปรียบเทียบกับจำนวนประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด คิดเป็นเปอร์เซ็นต์ของตัวเลขศักยภาพ โดยจำนวนเปอร์เซ็นต์เหล่านี้สะท้อนถึงการพักอาศัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระบบเรือนจำดังกล่าวรองรับผู้ต้องขังมากกว่าที่วางแผนไว้หรือไม่ และมากเพียงใด

หมายเหตุ อัตราการใช้พื้นที่จะไม่เท่ากับระดับการแออัดขัดเคือง ทั้งนี้เพราะศักยภาพอย่างเป็นทางการ หมายถึงตัวเลขประชากรสูงสุดที่สามารถรองรับได้ในระบบเรือนจำนั้น เปรียบเทียบกับมาตรฐานของประเทศที่เกี่ยวข้อง

ตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์³⁶ ตัวเลขเหล่านี้ครอบคลุม 91% ของจำนวนประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด หรือคิดเป็นอัตราการกักขัง 224%³⁷ อัตราการกักขังของเรือนจำในภาคใต้ ตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางสูงกว่าเรือนจำแห่งอื่น ๆ ในกรุงเทพฯ

เนื่องจากรัฐบาลไม่สามารถแก้ปัญหาความแออัด ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา กรมราชทัณฑ์ได้ลดพื้นที่ตามข้อกำหนดลงจาก 2.25 ตรม. เหลือเพียง 1.1 ตรม. สำหรับผู้หญิง และ 1.2 ตรม. สำหรับผู้ชาย³⁸ ส่งผลให้อัตราการกักขังลดลงอย่างมากเหลือ 145% (สำหรับจำนวนประชากรในทัณฑสถานในเดือนกันยายน 2558 เทียบกับศักยภาพอย่างเป็นทางการที่ 217,000 คน)³⁹

3. อัตราการคุมขังสูงสุดในอาเซียน

จำนวนผู้ต้องขัง 425 คนต่อประชากรทั้งประเทศ 100,000 คน ทำให้ไทยเป็นประเทศที่มีอัตราการคุมขังสูงสุดอันดับ 10

อัตราการคุมขัง (incarceration rate หรือ prison population rate): หมายถึงจำนวนบุคคลในเขตอำนาจของเจ้าพนักงานเรือนจำต่อจำนวนประชากรทั่วประเทศ 100,000 คน

จากจำนวนประเทศทั้งหมด 221 ประเทศ และคิดเป็นอัตราการคุมขังสูงสุดในอาเซียน⁴⁰ ตัวเลขระหว่างปี 2554-2558

³⁶ ตัวเลขจากกรมราชทัณฑ์ ในเดือนมกราคม 2560

³⁷ กรมราชทัณฑ์ไม่ได้ตัวเลขศักยภาพอย่างเป็นทางการของเรือนจำทั่วประเทศกับ UCL

³⁸ ตัวเลขศักยภาพอย่างเป็นทางการที่ UCL ได้รับจากกรมราชทัณฑ์คือ 1.1 ตรม. และ 1.2 ตรม. ต่อคน

คำตอบของประเทศไทยต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติในรายการประเด็นปัญหา (List of Issues) ระบุตัวเลข 1.2 ตรม. ต่อคน:

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 119, คำตอบรับจากประเทศไทยต่อรายการประเด็น, 15 พฤศจิกายน 2559, UN Doc. CCPR/C/THA/Q/2/Add.1, ย่อหน้า 89

³⁹ จากตัวเลขศักยภาพอย่างเป็นทางการสูงสุดล่าสุดที่ 217,000 คนจากการเผยแพร่ของกรมราชทัณฑ์ในเดือนกันยายน 2558. World Prison Brief, Institute for Criminal Policy Research, ประเทศไทย, เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2560, <http://www.prisonstudies.org/country/thailand>

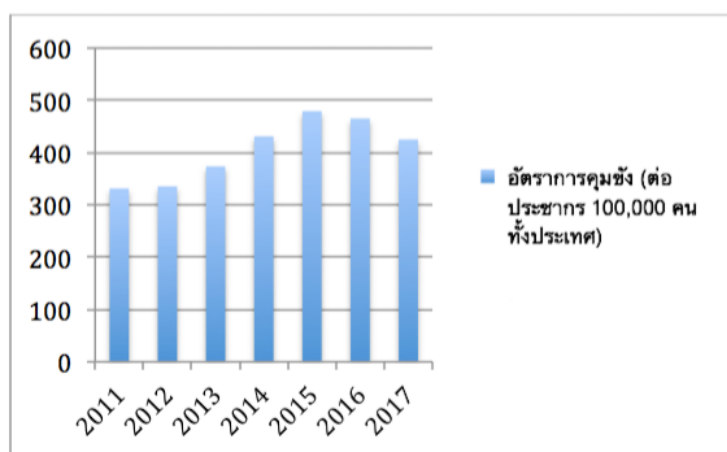
⁴⁰ World Prison Brief, Institute for Criminal Policy Research, สูงสุดถึงค่าสุด- จำนวนประชากรในทัณฑสถาน เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2560,

แสดงให้เห็นภาพรวมของอัตราการคุมขังที่เพิ่มขึ้น

อัตราการคุมขังระหว่างปี 2554–2560

ปี	ประชากรเรือนจำ (ณ วันที่ 1 มกราคม)	อัตราการคุมขัง(ต่อประชากร 100,000 คนทั่วประเทศ) ⁴¹
2017	289,675	425
2016	316,919	465
2015	325,361	479
2014	291,734	431
2013	251,819	373
2012	224,864	335
2011	220,776	331

อัตราการคุมขัง (ต่อประชากร 100,000 คนทั่วประเทศ)

4. สัดส่วนผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรมที่สูงมาก

ณ เดือนมกราคม 2560 ประเทศไทยมีผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรม 208,391 คน (หรือคิดเป็น 72% ของประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด) โดยเป็นสัดส่วนที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี 2554 ยกเว้นเฉพาะปี 2559 70% ของประชากรชายในทัณฑสถาน และ 82% ของประชากรหญิงในทัณฑสถาน ล้วนแต่ต้องคดีอาชญากรรมทั้งสิ้น ถือเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดในอาเซียนเท่าที่มีตัวเลขเช่นกัน ในบรรดาผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหาร ผู้ชาย 163 จาก 364 คน (45%) และผู้หญิง 59 จาก 71 คน (มากถึง 83%) ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดในคดีอาชญากรรม

บทลงโทษที่รุนแรงในคดีอาชญากรรมของไทยรวมทั้งการใช้โทษจำคุกตลอดชีวิตหรือโทษประหารสำหรับการมีไว้จำหน่ายและโทษจำคุกสูงสุดไม่เกิน 10 ปีสำหรับการมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดบางประเภท

เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดความหนาแน่นในระบบราชทัณฑ์

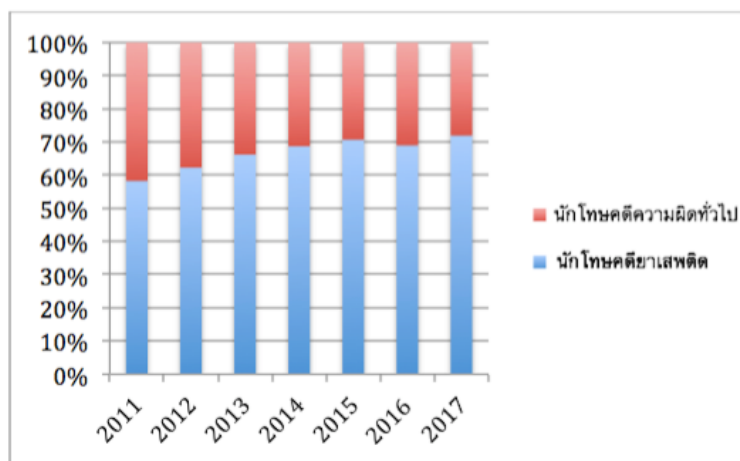
http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=All

⁴¹ CIA World Factbook for years 2011-2017

ผู้ต้องขังในคดีอาญาเพศชายระหว่างปี 2554–2560

ปี (มกราคม) ⁴²	ชาย	หญิง	รวม	ร้อยละของประชากรเรือน จำทั้งหมด
2017	176,212	32,179	208,391	72%
2016	183,062	35,594	218,656	69%
2015	191,787	38,287	230,074	71%
2014	166,530	33,923	200,453	68%
2013	138,665	28,044	166,709	66%
2012	114,249	25,824	140,073	62%
2011	104,447	24,303	128,750	58%

สัดส่วนของประชากรในทัณฑสถานที่ต้องคดีอาญาเพศชาย เปรียบเทียบกับประชากรในทัณฑสถานที่ต้องคดีอื่น ๆ

5. ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารในคดีอาญาเพศชายที่มีสัดส่วนสูงมาก

แม้จะมีการพระราชทานอภัยโทษในเดือนธันวาคม 2559

ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนโทษประหารให้เป็นโทษจำคุกตลอดชีวิต ณ เดือนมกราคม 2560

ยังคงมีจำนวนผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารทั้งหมด 435 คน (ชาย 364 คนและหญิง 71 คน) โดยภาพรวมแล้ว 51%

ของผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหาร ในเดือนมกราคม 2560 ส่วนแต่ถูกลงโทษในคดีอาญาเพศชายทั้งสิ้น ในขณะที่มีนักโทษชาย 201 คนและหญิง 12 คนที่ต้องโทษประหารสำหรับคดีอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับอาญาเพศชาย⁴³

สัดส่วนของผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารในคดีอาญาเพศชายเปรียบเทียบกับผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหารในคดีอื่น ๆ (เช่น เจตนาฆ่า การข่มขืนกระทำชำเราจนทำให้ผู้อื่นเสียชีวิต การบังคับหน่วงเหนี่ยว ก่อการร้าย จากรรม ขบถ อาชญากรรมด้านเศรษฐกิจและการค้ามนุษย์) ยังคงมีสัดส่วนที่ค่อนข้างสม่ำเสมอในช่วงเวลาดังกล่าว (อย่างน้อยนับจากเดือนมิถุนายน 2555)

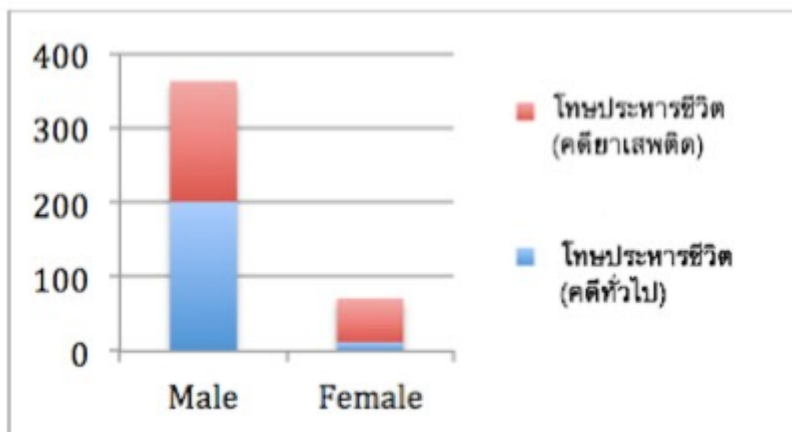
⁴² Figures for 2016 are from February. Department of Corrections' statistics for January 2016 were incomplete.

⁴³ กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหาร, ธันวาคม 2559, 4 มกราคม 2560, <http://www.correct.go.th/stathomepage/ประหารชีวิตรศ.59.pdf>

ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหาร (มกราคม 2560)

	ชาย	หญิง
คดีความผิดทั่วไป	201	12
คดียาเสพติดให้โทษ	163	59
รวม	364	71

ผู้ต้องขังที่ต้องโทษประหาร (มกราคม 2560) จำแนกตามเพศ

6. อัตราการคุมขังผู้หญิงสูงสุดในโลก

ประเทศไทยมีอัตราการคุมขังผู้หญิงสูงสุดในโลก ตามตัวเลขในปี 2558⁴⁴ ณ เดือนมกราคม 2560 ประเทศไทยมีอัตราการคุมขังผู้หญิง 113 คนต่อประชากรผู้หญิงทั่วประเทศ 100,000 คน

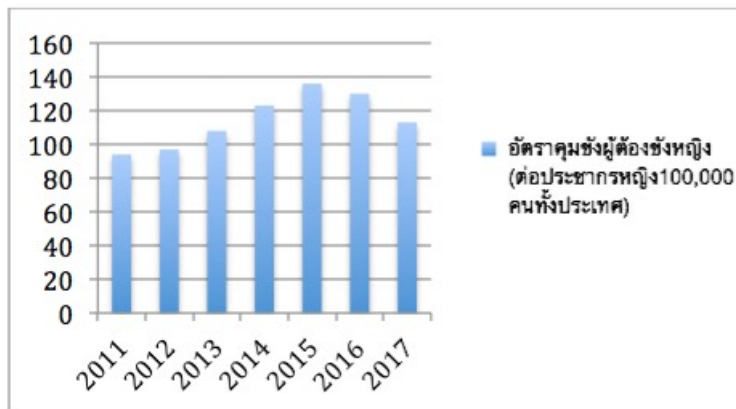
อัตราการคุมขังผู้หญิงระหว่างปี 2554—2560

ปี	ประชากรเรือนจำหญิง (ณ วันที่ 1 มกราคม)	อัตราคุมขังผู้หญิง(ต่อจำนวนผู้หญิง 100,000 คนทั่วประเทศ) ⁴⁵
2017	39,336	113
2016	45,132	130
2015	46,912	136
2014	42,232	123
2013	36,986	108
2012	32,810	97
2011	31,734	94

⁴⁴ Prison Policy Initiative, *States of Women's Incarceration: The Global Context*, 2558, <https://www.prisonpolicy.org/global/women/#data>

⁴⁵ CIA World Factbook for years 2011-2017

อัตราการคุมขังผู้หญิง (ต่อประชากรหญิง 100,000 คนทั่วประเทศ)

ประเทศไทยมีจำนวนผู้หญิงที่ถูกคุมขังสูงสุดเป็นอันดับสี่ของโลก รองจากสหรัฐฯ จีน และรัสเซีย⁴⁶ ณ เดือนมกราคม 2560 ผู้หญิง 32,179 คนหรือคิดเป็น 82% ของประชากรหญิงในทัณฑสถานทั้งหมด ถูกคุมขังในคดีอาชญากรรม (โปรดดูด้านบน 4. สัดส่วนผู้ต้องขังในคดีอาชญากรรมที่สูงมาก) ในเดือนมกราคม 2560 จำนวนประชากรหญิงในทัณฑสถานของไทยอยู่ที่ 39,336 คนหรือคิดเป็น 13.6% ของประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด คิดเป็นอันดับที่ 11 ของประเทศ 221 แห่ง โดยมีสัดส่วนประชากรหญิงในเรือนจำสูงสุด⁴⁷

7. จำนวนประชากรในทัณฑสถานที่ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวนขนาดใหญ่

ณ เดือนมกราคม 2560 ผู้ต้องขัง 59,070 คน หรือคิดเป็น 20.4% ประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด ส่วนเป็นผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวนในเรือนจำพิเศษ

ผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน:

หมายถึงผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวนหรือรอคำตัดสิน

สัดส่วนของผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวนระหว่างปี 2554–2560

ปี (มกราคม)	สัดส่วนของผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน
2017	20.4%
2016	18.4%
2015	21.3%
2014	23.6%
2013	26.4%
2012	25.1%
2011	26.7%

⁴⁶ FIDH คำนวณจากตัวเลขในเดือนมกราคม 2560 สำหรับประเทศไทย

⁴⁷ World Prison Brief, Institute for Criminal Policy Research, *สูงสุดถึงต่ำสุด- ผู้ต้องขังหญิง (สัดส่วนของประชากรในทัณฑสถาน)*, เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2560, http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/female-prisoners?field_region_taxonomy_tid=All

ผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวนในเรือนจำพิเศษ มักถูกขังแยกออกจากส่วนที่เป็นของนักโทษเด็ดขาด เนื่องจากปัญหาความแออัด (โปรดดูด้านล่าง กรณีศึกษา: ทักษสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ).

5. สภาพในเรือนจำที่ต่ำกว่ามาตรฐาน

การจำกัดการเข้าถึงเรือนจำ

นับแต่รัฐประหารเดือนพฤษภาคม 2557 การเข้าถึงเรือนจำยากลำบากมากขึ้น

ระหว่างการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนภายใต้กลไก UPR (Universal Periodic Review) ครั้งที่สอง กรณีประเทศไทยระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน 2559 รัฐบาลยอมรับตามข้อเสนอที่เรียกร้องให้จัดตั้ง “หน่วยงานตรวจสอบภายนอกที่เป็นอิสระซึ่งสามารถเข้าถึงผู้ต้องขังทุกประเภทในสถานที่ควบคุมตัวทุกแห่ง” ภายใต้กระทรวงยุติธรรม⁴⁸ มีการยอมรับข้อเสนอแนะโดยมีเงื่อนไขว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย (กสม.) และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินจะถือเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจเพียงสองแห่งที่สามารถทำการเข้าเยี่ยมเรือนจำได้⁴⁹

นอกจากนั้น ในระหว่างการทบทวน

รัฐบาลอ้างว่ากสม.ได้เข้าเยี่ยมเรือนจำและสถานที่ควบคุมตัวทุกแห่งอย่างสม่ำเสมออยู่แล้ว⁵⁰ รัฐบาลยังระบุว่า ผู้ต้องขังและผู้ถูกควบคุมตัวยังสามารถร้องเรียนและขอให้กสม.กับผู้ตรวจการแผ่นดินเข้าเยี่ยมได้⁵¹ และอ้างว่ากสม.เป็นองค์กรอิสระที่รับผิดชอบต่อการรับข้อร้องเรียนและสอบสวนข้อกล่าวหาว่ามีการทรมาน⁵² อย่างไรก็ตาม กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ข้อมูลว่าประสบความสำเร็จยากลำบากในการเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังบางคนหรือการเข้าเยี่ยมเรือนจำบางแห่ง แม้จะใช้อำนาจตามตำแหน่งหน้าที่อย่างเป็นทางการ⁵³

ในการทำวิจัย FIDH/UCL ได้ยื่นจดหมายสามฉบับต่อกรมราชทัณฑ์เพื่อขอสัมภาษณ์ผู้ต้องขังในเรือนจำสองแห่ง กรมราชทัณฑ์ปฏิเสธคำขอทั้งสามฉบับ (โดยปฏิเสธเป็นจดหมายสองฉบับและปฏิเสธด้วยวาจาอีกหนึ่งครั้ง) โดยให้เหตุผลว่าข้อมูลเหล่านี้อาจ “ถูกบิดเบือนหรือไม่ถูกต้อง” ซึ่งอาจ “ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงหรือภาพลักษณ์ของเรือนจำ”⁵⁴ แต่กรมราชทัณฑ์สามารถให้ข้อมูลทางสถิติบางส่วนกับ

⁴⁸ ข้อเสนอแนะที่รับรองในเดือนกันยายน. คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะที่ งานการทบทวนตามวาระ- ประเทศไทย – ภาคผนวก , 7 กันยายน 2559, UN Doc. A/HRC/33/16/Add.1, ย่อหน้า 7 (ข้อเสนอแนะ 159,31)

⁴⁹ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะที่ งานการทบทวนตามวาระประเทศไทย – ภาคผนวก , 7 กันยายน 2559, UN Doc. A/HRC/33/16/Add.1, ย่อหน้า 7

⁵⁰ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะที่ งานการทบทวนตามวาระประเทศไทย – ภาคผนวก , 7 กันยายน 2559, UN Doc. A/HRC/33/16/Add.1, ย่อหน้า 8

⁵¹ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะที่ งานการทบทวนตามวาระประเทศไทย – ภาคผนวก , 7 กันยายน 2559, UN Doc. A/HRC/33/16/Add.1, ย่อหน้า 8

⁵² คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะที่ งานการทบทวนตามวาระประเทศไทย – ภาคผนวก , 7 กันยายน 2559, UN Doc. A/HRC/33/16/Add.1, ย่อหน้า 4

⁵³ Bangkok Post, Pattani prison riot leaves three inmates dead, 16 กรกฎาคม 2559; Amnesty International, Report 2558/16, State of the World's Human Rights, 2559, น. 360

⁵⁴ จดหมายจาก UCL ถึงกรมราชทัณฑ์, การขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัย, 4 ตุลาคม 2559; จดหมายจาก UCL ถึงกรมราชทัณฑ์, การขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อทำการวิจัย, 1 พฤศจิกายน 2559

FIDH/UCL ได้ แต่ก็ไม่สามารถเปิดเผยข้อมูลสำคัญ อย่างเช่น สักภาพอย่างเป็นทางการของระบบพันธุศาสตร์ทั้งหมด

กรณีศึกษา: ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ

ในเดือนพฤศจิกายน 2559

ในคำตอบที่ให้กับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติตามบัญชีประเด็นปัญหา (LoI)

รัฐบาลไทยยืนยันว่าประเทศไทยเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีของผู้ต้องขัง

และสภาพในเรือนจำของไทยสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ⁵⁵

รัฐบาลยังระบุถึงความพยายามในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่และมาตรฐานการครองชีพของผู้ต้องขังหญิง⁵⁶

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลที่ FIDH/UCL

ได้รับในการสัมภาษณ์กับอดีตผู้ต้องขังหกคนจากทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง

และอดีตผู้ต้องขังห้าคนจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ รวมทั้งจากญาติของผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ

กลับตรงข้ามกับข้อมูลของรัฐบาล งานวิจัยชี้ให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้าย

รวมทั้งการเข้าถึงที่ไม่เพียงพอทั้งด้านบริการทางการแพทย์ อาหาร และน้ำดื่ม

และสภาพที่ขาดสุขอนามัยซึ่งเกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในเรือนจำทั้งสองแห่ง

สภาพเหล่านี้ไม่สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ

และคาดว่าจะสภาพแบบเดียวกันซึ่งเกิดขึ้นกับเรือนจำทุกแห่งในประเทศไทย

ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง

ณ วันที่ 1 มกราคม 2560 ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนงามวงศ์วาน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ มีผู้ต้องขังจำนวน 4,522 คน โดยในจำนวนนี้ 3,496 คน (77%) ถูกคุมขังในคดีอาชญากรรม และมีอัตราการพักอาศัยที่ 242% ทางเรือนจำมีเจ้าพนักงาน 164 คน (เจ้าพนักงานหญิง 158 คน และเจ้าพนักงานชายหกคน) ตามข้อมูล ณ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559⁵⁷

จากจำนวนผู้ต้องขังทั้งหมด 4,522 คน 3,259 คนถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดแล้ว 337 คนอยู่ระหว่างรอการไต่สวน 428 คนอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวน 497 คนอยู่ระหว่างการอุทธรณ์คดี และหนึ่งคนเป็นผู้ต้องขัง⁵⁸

ผู้ต้องขังรายใหม่ กล่าวคือผู้ต้องขังที่รอการไต่สวน

จะถูกควบคุมตัวทางด้านใต้ของทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง ส่วนที่เป็นนักโทษเด็ดขาดจะอยู่ด้านในของเรือนจำ ด้านทิศใต้ของทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางแบ่งออกเป็นสองอาคาร ได้แก่ “ตึกเพชร” และ “ตึกทับทิม”

ภายในบริเวณที่คุมขังนักโทษเด็ดขาด มีอาคารอำนวยการสองแห่ง เรือนนอนหกแห่ง “ตึกบัวเมตตา” “ตึกบัวกรุณา”

“ตึกเพทาย” (ซึ่งเป็นที่ควบคุมตัวผู้ต้องขังที่ตั้งครรภ์และผู้ต้องขังสูงวัย) “ตึกนุสรณ์”

(สำหรับผู้ต้องโทษจากตลอดชีวิตหรือโทษประหาร) “ตึกไพฑูริย์” (สำหรับผู้ต้องโทษจำคุก 25 ปี) และ “ตึกไพลิน”

⁵⁵ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 119, คำตอบรับจากประเทศไทยต่อรายการประเด็น, 15 พฤศจิกายน 2559, UN Doc. CCPR/C/THA/Q/2/Add.1, ย่อหน้า 88

⁵⁶ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 119, คำตอบรับจากประเทศไทยต่อรายการประเด็น, 15 พฤศจิกายน 2559, UN Doc. CCPR/C/THA/Q/2/Add.1, ย่อหน้า 92

⁵⁷ กรมราชทัณฑ์ สถิติเกี่ยวกับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์, 28 พฤศจิกายน 2559

⁵⁸ กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ, 1 มกราคม 2560, <http://www.correct.go.th/stat102/display/result.php?date=2560-01-01&Submit=%B5%A1%C5%A7>

(สำหรับผู้ต้องโทษจำคุกต่ำกว่า 10 ปีลงมา) พื้นที่ทำงานสี่แห่ง ร้านสะดวกซื้อผู้ต้องขังหนึ่งแห่ง อาคารเรียนที่มีห้องสมุดหนึ่งแห่ง สถานพยาบาลหนึ่งแห่ง ห้องเยี่ยมญาติหนึ่งแห่ง และที่อาบน้ำแบบเปิดสองแห่ง⁵⁹ แม้จะมีการแยกพื้นที่ระหว่างนักโทษเด็ดขาดและผู้ต้องขังที่รอการไต่สวน แต่ทางเรือนจำก็ไม่สามารถปฏิบัติตามการแบ่งพื้นที่เช่นนี้ได้ เนื่องจากสภาพที่แออัดยัดเยียด นอกจากนั้น ผู้ต้องขังสูงวัย ผู้ต้องขังที่ป่วย และผู้ต้องขังที่มีอาการทางจิต ยังมักอยู่ร่วมกับผู้ต้องขังคนอื่น ๆ ในทัณฑสถาน

เรือนจำพิเศษกรุงเทพ

ณ วันที่ 1 มกราคม 2560 เรือนจำพิเศษกรุงเทพซึ่งตั้งอยู่ที่ถนนงามวงศ์วาน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ มีผู้ต้องขังจำนวน 3,850 คน โดยในจำนวนนี้ 220 คน (6%) ถูกคุมขังโดยคดีอาชญากรรม และมีอัตราการพักอาศัยที่ 161% ทางเรือนจำมีเจ้าพนักงาน 361 คน (ชาย 345 คน และหญิง 16 คน) ณ วันที่ 28 พฤศจิกายน 2559⁶⁰ ในจำนวนผู้ต้องขัง 3,850 คน 2,702 ถูกศาลตัดสินว่ามีความผิดแล้ว 411 คนอยู่ระหว่างรอการไต่สวน; 271 คนอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวน; 463 คนอยู่ระหว่างการอุทธรณ์คดี ผู้ต้องขังสองคน และมีผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้เยาว์หนึ่งคน⁶¹

เรือนจำพิเศษกรุงเทพแบ่งออกเป็นแปดแดน แดน 2 (สำหรับผู้ต้องขังอายุระหว่าง 18-25 ปี) แดน 4, แดน 6 และแดน 8 สำหรับผู้ถูกควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน แดน 1, แดน 3, แแดน 5 และแดน 7 สำหรับนักโทษเด็ดขาด อย่างไรก็ตาม ทางเรือนจำไม่ได้ยึดกับระบบการแบ่งพื้นที่อย่างเคร่งครัดเนื่องจากปัญหาความแออัด

อาคารที่พักที่แออัด พื้นที่นอนที่คับแคบ

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพมีปัญหาความแออัดสูงมากและมีสภาพชีวิตที่ไม่ดี คณะกรรมการกาชาดสากล (International Committee ของ Red Cross - ICRC) กำหนดให้แต่ละคนต้องมีพื้นที่ในชั้นต่ำอย่างน้อย 3.4 ตรม. ต่อคนเมื่อพักอยู่ในอาคารร่วมกับคนอื่น ๆ⁶² ตามระเบียบของกรมราชทัณฑ์ กำหนดให้พื้นที่ขั้นต่ำ (1.1 ตรม.สำหรับผู้หญิง และ 1.2 ตรม.สำหรับผู้ชาย) ซึ่งคิดเป็นเพียง 32% และ 35% ของพื้นที่ดังกล่าวตามลำดับ⁶³

เรือนนอนในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพเป็นห้องว่าง ๆ พื้นปูด้วยกระเบื้องยาง มีขนาดแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม อดีตผู้ต้องขังหลายคนให้ข้อมูลว่าผู้ต้องขัง 70-80 คนต้องอยู่ร่วมกันในพื้นที่ประมาณ 32 ตรม.ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง และ 40-50 คนในอาคารที่พักซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 24 ตรม. ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางจะมีพื้นที่แต่ละคนเพียงประมาณ 0.45 ม. (ความกว้าง) ส่วนผู้ต้องขังในเรือนจำพิเศษกรุงเทพระบุว่าพวกเขามีพื้นที่แต่ละคนประมาณ 0.60 ม. (ความกว้าง) ตอนที่หลับนอน ซึ่งนับว่าต่ำอย่างมากเมื่อเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดโดยคณะกรรมการกาชาดสากล ส่งผลให้ผู้ต้องขังทั้งที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพจำเป็นต้องนอนตะแคงเนื่องจากพื้นที่ไม่

⁵⁹ UCL, เรือนจำในประเทศไทย 2554, 2554, น. 58-59

⁶⁰ กรมราชทัณฑ์ สถิติเกี่ยวกับเจ้าพนักงานราชทัณฑ์, 28 พฤศจิกายน 2559

⁶¹ กรมราชทัณฑ์, สถิติผู้ต้องขังทั่วประเทศ, 1 มกราคม 2560, <http://www.correct.go.th/stat102/display/result.php?date=2560-01-01&Submit=%B5%A1%C5%A7>

⁶² ICRC, น้ำ อณวย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, สิงหาคม 2548, น. 25; ICRC, แนวปฏิบัติเสริมค่าน้ำ อณวย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 32-33

⁶³ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 119, คำตอบรับจากประเทศไทยต่อรายการประเด็น, 15 พฤศจิกายน 2559, UN Doc. CCPR/C/THA/Q/2/Add.1, ย่อหน้า 89

พอ และเพื่อหลีกเลี่ยงไม่ให้มีปัญหากับผู้ต้องขังคนอื่น

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำทั้งสองแห่งให้ข้อมูลว่ามีปัญหาเจ็บหลังและขา เนื่องจากไม่สามารถขยับตัวได้ระหว่างนอน

อดีตผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพให้ข้อมูลว่า ผู้ต้องขังต้องพาดขาทับกันเพราะปัญหาความแออัดของพื้นที่นอน

ตามความเห็นของคณะกรรมการกาชาดสากล ไม่ควรมีการควบคุมตัวบุคคลกว่า 40-50 คนในห้องเดียวกัน

โดยผู้ต้องขังต้องนอนร่วมกัน ซึ่งถ้ามีพื้นที่เช่นนั้น และมีการระบายอากาศและระบบไฟ

จึงถือว่าสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของคณะกรรมการกาชาดสากล⁶⁴ คณะกรรมการกาชาดสากลมีข้อสังเกตว่า

ถ้ามีจำนวนผู้ต้องขังมากกว่านี้แล้ว มักทำให้เกิดปัญหาหลายอย่างมากขึ้นในการเข้าถึงบริการที่จำเป็น อย่างเช่น ห้องน้ำ และน้ำ ทั้งยังทำให้เกิดความยากลำบากในการรักษาความปลอดภัยให้กับผู้ต้องขังทุกคน

หากไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานขั้นต่ำ⁶⁵

อดีตผู้ต้องขังจากทั้งทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือน
จำพิเศษกรุงเทพ เปิดเผยมืออาชีพการที่มีสภาพความเป็นอยู่ดีกว่า
ที่ถูกกันไว้สำหรับผู้ต้องขังที่มีความประพฤติดี

ทั้งนี้เพื่อเอาไว้เป็นสถานที่ดูงานเวลาที่มีคณะมาเข้าเยี่ยม

อย่างเช่นจากองค์กรสหประชาชาติ สหภาพยุโรป

หรือเจ้าหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.)

โดยอาคารเหล่านี้จะมีความสะอาดกว่าและมีขนาดใหญ่โตกว่าเรือนนอนของผู้ต้องขังส่วนใหญ่

แสงจากหลอดฟลูออเรสเซนต์ในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพส่งผลกระทบต่อการ
นอนหลับของผู้ต้องขัง อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางให้ข้อมูลว่า

ในพื้นที่นอนแต่ละแห่งจะมีหลอดฟลูออเรสเซนต์สี่หลอด

โดยจะเปิดเอาไว้สองหลอดตลอดทั้งคืนเนื่องจากกลัวว่าผู้ต้องขังจะหลบหนี จากข้อมูลของอดีตผู้ต้องขังรายหนึ่ง

อีกเหตุผลหนึ่งที่ต้องเปิดไฟไว้ตลอดเพื่อประโยชน์ในการตรวจตอนกลางคืน

ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางจะต้องมีหน้าที่ผลัดกันเป็นเวรยามในตอนกลางคืนเนื่องจากจำนวนเจ้าหน้าที่
มีเพียงพอ⁶⁶ โดยในแต่ละคืนจะมีเวรยามแปดกะ ๆ ละหนึ่งชั่วโมง เริ่มตั้งแต่สามทุ่ม และในแต่ละกะ

จะมีผู้ต้องขังทำหน้าที่สองคน

ที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ จากข้อมูลของอดีตผู้ต้องขังคนหนึ่ง

เรือนนอนขนาดเล็กจะมีหลอดฟลูออเรสเซนต์สองหรือสามหลอด แต่ถ้าเป็นเรือนนอนขนาดใหญ่จะมีห้าหรือหกหลอด

จะมีการเปิดไฟเหล่านี้ไว้ตลอดทั้งคืนเพื่อป้องกันไม่ให้ผู้ต้องขังหลบหนีหรือทำผิดกฎระเบียบ

ผู้ต้องขังจะต้องผลัดกันเป็นเวรยามตอนกลางคืน

คณะกรรมการกาชาดสากลระบุว่า ไม่ควรมีการเปิดหลอดไฟไว้ตลอด 24 ชั่วโมงในพื้นที่หลับนอนของผู้ถูกควบคุมตัว

⁶⁴ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมค่าน้ำ อานามย์ และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 25-26

⁶⁵ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมค่าน้ำ อานามย์ และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 36

⁶⁶ ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการปฏิบัติหน้าที่เวรยามรักษาการณของผู้ต้องขัง พ.ศ.2525

และไม่ควรเปิดสว่างจนถึงขั้นที่รบกวนการหลับนอนของผู้ต้องขัง⁶⁷

ผู้ต้องขังไม่สามารถมองเห็นสภาพแวดล้อมภายนอกจากในเรือนนอน อดีตผู้ต้องขังรายหนึ่งจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางให้ข้อมูลว่า เรือนนอนของเธอไม่มีหน้าต่างที่ทำให้เห็นด้านนอกได้ มีการใช้ลูกกรงเหล็กเพื่อกั้นแยกเรือนนอนออกจากกันทั้งสองเรือนจำ อดีตผู้ต้องขังให้ข้อมูลว่า พัดลมมีจำนวนไม่พอ โดยในเรือนนอนแต่ละแห่งจะมีพัดลมเพดานหนึ่งหรือสองเครื่องในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง และสี่หรือห้าเครื่องต่อเรือนนอนหนึ่งแห่งในเรือนจำพิเศษกรุงเทพ ส่งผลให้อากาศร้อนมากในช่วงฤดูร้อน (ช่วงกุมภาพันธ์ ถึงพฤษภาคม) และหนาวเกินไปในช่วงฤดูหนาว (ตุลาคมถึงกุมภาพันธ์) อดีตนักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ ให้ความเห็นว่า ช่วงหน้าหนาวครั้งหนึ่ง อากาศหนาวมาก ผู้ต้องขังจำเป็นต้องเอาเสื้อและหมอนมาทำเป็นผ้าห่มเพื่อให้คลายหนาว

คณะกรรมการกาชาดสากลระบุว่า ขนาดของพื้นที่หน้าต่างและช่องประตูในห้องขังหรือเรือนนอน ไม่ควรมีสัดส่วนน้อยกว่า 10% ของขนาดของพื้นที่ห้อง และหน้าต่างเหล่านั้นควรมีลักษณะที่ทำให้ผู้ต้องขังสามารถมองเห็นบางส่วนของภายนอกได้⁶⁸ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังยังกำหนดให้ต้องจัดให้ผู้ต้องขังมีเครื่องใช้สำหรับหลับนอนอย่างเพียงพอ⁶⁹

น้ำและสุขอนามัยที่ไม่เพียงพอ

ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพไม่มีน้ำสำหรับทำความสะอาดร่างกายอย่างเพียงพอ อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพให้ข้อมูลว่า พวกเขาจะมีน้ำใช้ตอนช่วงเช้าระหว่างตีห้าครึ่งถึงเจ็ดโมงเช้า จากข้อมูลของอดีตนักโทษคนหนึ่ง ช่วงเวลาที่อาบน้ำเพียงสั้น ๆ ทำให้เกิดความเครียดสำหรับผู้ต้องขัง เนื่องจากผู้ต้องขังประมาณ 50-70 คนต้องใช้พื้นที่ดังกล่าวในเวลาเดียวกัน อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางต้องอาบน้ำในพื้นที่กลางแจ้ง ซึ่งมีอ่างน้ำสองแห่งตรงกลางพื้นที่ ระบบการอาบน้ำในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางจะเป็นท่อน้ำด้านบน ซึ่งผู้ต้องขังที่อยู่ด้านล่างอาบน้ำได้ เวลาที่ใช้ในการอาบน้ำจะถูกกำหนดโดยนักโทษคนหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่นับตั้งแต่ 1-30 ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางยังใช้ระบบตักอาบ โดยผู้ต้องขังแต่ละคนสามารถตักอาบได้ 10 ครั้ง

อดีตนักโทษคนหนึ่งจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางให้ข้อมูลว่า ผู้ต้องขังซึ่งทำหน้าที่นับระหว่างเวลาอาบน้ำ จะได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษ และได้รับอนุญาตให้ตักอาบที่ชั้นก็ได้ตามที่ต้องการ ผู้คุมเรือนจำยังเก็บน้ำในอ่างไว้ต่างหากเพื่อขายให้กับผู้ต้องขัง ทำให้มีน้ำไม่เพียงพอสำหรับผู้ต้องขังคนอื่น ๆ

ผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพยังใช้ระบบตักอาบในตอนเช้า และใช้ระบบท่อน้ำอาบในตอนเย็น โดยที่อาบน้ำของเรือนจำพิเศษกรุงเทพจะมีอ่างน้ำหนึ่งแห่งที่ผู้ต้องขังต้องแย่งกันตัก เพื่อให้มีน้ำอาบสำหรับตัวเอง

⁶⁷ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 37

⁶⁸ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 37

⁶⁹ Rule 21 ของข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังกำหนดว่า “สอดคล้องกับมาตรฐานในประเทศ นักโทษทุกคนต้องมีเตียงนอนแยกจากกัน และมีเครื่องนอนแยกจากกันและมากเพียงพอ ซึ่งต้องมีลักษณะที่สะอาดเมื่อมีการมอบให้ใช้ ต้องจัดเป็นระเบียบ และต้องมีการเปลี่ยนเป็นเครื่องนอนใหม่บ่อยครั้งเท่าที่จำเป็นเพื่อความสะดวก”

อย่างไรก็ดี ที่นี้ไม่มีระเบียบเรื่องการนับสำหรับจับเวลาแบบที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง

นักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพอธิบายถึงสภาพของที่อาบน้ำในเรือนจำพิเศษกรุงเทพว่า “ถ้าคุณ ไม่ต่อสู้แย่งชิง คุณก็จะเข้าไปพื้นที่อาบน้ำไม่ได้ และน้ำก็จะหมดก่อน”⁷⁰

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังกำหนดว่า

พื้นที่อาบน้ำและชำระร่างกายต้องมีสุขอนามัยมากเพียงพอ⁷¹ นอกจากนั้น

คณะกรรมการกาชาดสากลยังระบุว่าต้องจัดให้มีน้ำในปริมาณมากเพียงพอเพื่อให้สามารถอาบน้ำแบบฝักบัวและสามารถใช้ห้องน้ำได้ตลอดทั้งวัน โดยเฉพาะในช่วงที่มีการใช้งานของคนจำนวนมาก⁷²

คณะกรรมการกาชาดสากลยังมีข้อเสนอแนะต่อไปว่า กรณีที่มีการใช้วิธีการและมีระเบียบการใช้งานในแต่ละวัน

ซึ่งควบคุมการเข้าถึงห้องอาบน้ำ ก็ควรมีการเพิ่มจำนวนที่อาบน้ำให้มากเพียงพอว่าหนึ่งฝักบัวต่อผู้ถูกควบคุมตัว 50 คน

ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถูกควบคุมตัวสามารถอาบน้ำได้ในเวลาที่จำกัดเช่นนั้น ซึ่งเป็นช่วงเวลาเท่าที่พวกเขาสามารถอาบน้ำได้⁷³

ห้องส้วมที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพขาดความเป็นส่วนตัว

และมีจำนวนน้อยเกินไป จากข้อมูลของอดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง

เรือนนอนแต่ละแห่งจะมีส้วมแบบนั่งของหนึ่งหลังอยู่ด้านท้ายของห้องขัง และจะมีส้วมแบบนั่งของเพิ่มเติม (ตั้งอยู่ห่างกัน 60 ซม.) ในบริเวณใกล้เคียงกับที่อาบน้ำ อดีตนักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพให้ข้อมูลว่า

เรือนนอนของเขามีห้องส้วมสองหลัง แต่มีห้องส้วมเพิ่มเติมอยู่ด้านนอกเรือนนอน ห้องส้วมจะไม่มีประตู

หนึ่งในอดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางให้ความเห็นว่า ผู้ต้องขังต้องตื่นนอนตอนตีสองหรือตีสาม

เพื่อเข้าคิวรอใช้ในเรือนนอนของตน

คณะกรรมการกาชาดสากลระบุว่า

ผู้ออกแบบและผู้บริหารต้องประกันให้มีพื้นที่อาบน้ำและมีการจัดพื้นที่ที่ให้ความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยกับผู้ต้องขัง⁷⁴ คณะกรรมการกาชาดสากลยังมีข้อเสนอแนะว่า ไม่ควรมีห้องส้วมน้อยกว่าหนึ่งห้องต่อผู้ถูกควบคุมตัว 25 คน⁷⁵

และขณะที่ผู้ต้องขังที่ใช้ห้องส้วม ต้องไม่ปรากฏต่อสายตาของผู้ถูกควบคุมตัวคนอื่น⁷⁶

ผู้ต้องขังหญิงได้รับแจกผ้าอนามัยไม่เพียงพอเพื่อสุขอนามัยที่ดี นอกจากนั้น ผ้าอนามัยยังมีคุณภาพต่ำ

อดีตนักโทษคนหนึ่งจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางบอกว่า ผู้ต้องขังจะได้รับแจกผ้าอนามัยสัปดาห์ละหนึ่งชิ้น

ผ้าอนามัยที่มีไม่เพียงพอและมีคุณภาพต่ำที่แจกให้กับผู้หญิง

ส่งผลให้ผู้ต้องขังต้องซื้อผ้าอนามัยเองจากร้านค้าในเรือนจำและต้องจ่ายเงินเอง

คณะกรรมการกาชาดสากลระบุว่า ผู้หญิงควรได้รับแจกผ้าอนามัยที่มีคุณภาพเหมาะสมและมีปริมาณเพียงพอ

⁷⁰ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, ตุลาคม 2559

⁷¹ Rule 16 ของข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง กำหนดว่า “ต้องจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกในการอาบน้ำและชำระร่างกายอย่างเพียงพอเพื่อให้นักโทษทุกคนสามารถและอาจจำเป็นที่จะต้องอาบน้ำหรือชำระล้างร่างกาย โดยน้ำมีอุณหภูมิที่เหมาะสมกับสภาพอากาศ สามารถอาบได้บ่อยครั้งเท่าที่จำเป็นเพื่ออนามัยโดยทั่วไป สอดคล้องกับฤดูกาลและพื้นที่ทางภูมิศาสตร์ แต่อย่างน้อยควรได้อาบน้ำหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์สำหรับภูมิอากาศแบบอบอุ่น”

⁷² ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 54

⁷³ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 38

⁷⁴ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 53

⁷⁵ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 38

⁷⁶ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 53

เพื่อตอบสนองความต้องการระหว่างมีประจำเดือนได้⁷⁷

ข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิงระบุว่า ในที่พักของผู้ต้องขังหญิง

จะต้องมีวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการรักษาสุขอนามัยเฉพาะด้าน รวมทั้งการมีผ้าอนามัยที่แจกให้โดยไม่คิดมูลค่า⁷⁸

อาหารที่ “แย่มาก” น้ำดื่มที่สกปรก

ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางขาดแคลนอาหารที่เพียงพอและน้ำดื่มที่สะอาด

ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง จะมีบริการอาหารช่วง 6.30 น., 11.30 น. และ 14.30 น.

ส่วนที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพจะมีการแจกอาหารช่วง 7.00 น. (หรือ 7.30 น.) 11.00 น. และ 14.00 น.

อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่าอาหารในเรือนจำไม่มีรสชาติและขาดคุณค่าทางโภชนาการ อดีตนักโทษคนหนึ่งจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางบอกว่า

คุณภาพของอาหารในเรือนจำแย่มาก ส่งผลให้ผู้ต้องขังบางคนมีสภาพขาดสารอาหาร

อดีตนักโทษอีกคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่า ระหว่างอยู่ในเรือนจำเรามีน้ำหนักตัวลดลง

เพราะไม่สามารถกินอาหารในเรือนจำได้ และต้องทนหิวตลอดตอนกลางวัน นักโทษอีกคนหนึ่งให้ความเห็นว่า

“เวลากินข้าวก็ต้องระวัง บางทีก็มีเศษหินและทราย [ในอาหาร]”⁷⁹

อดีตนักโทษคนหนึ่งจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางให้ข้อมูลว่า อาหารมีรสชาติ “แย่มาก”

และผู้ต้องขังที่มีเงินมักจะเลือกซื้ออาหารจากร้านค้าในเรือนจำ หรือสั่งอาหารมาจากภายนอก

แต่ถ้าจำเป็นต้องกินอาหารเหล่านั้น ผู้ต้องขังจะใส่ซอสพริก น้ำปลา และมะนาวที่ซื้อจากร้านค้าในเรือนจำลงไป

เพื่อช่วยเพิ่มรสชาติของอาหาร อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพยืนยันว่า

ผู้ต้องขังที่มีเงินจะสั่งอาหารจากร้านค้าในเรือนจำหรือจากร้านอาหารที่อยู่ภายนอก

อดีตนักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่า ตอนที่ถูกควบคุมตัวครั้งแรก เขาได้รับอาหารแห้งมาจากครอบครัว

แต่หลังจากหนึ่งสัปดาห์ผ่านไป เขาไม่ได้รับอาหารอีก แม้ว่าทั้งที่จริงครอบครัวยังคงส่งอาหารมาให้เขาอยู่เหมือนเดิม

ผู้ต้องขังทั้งที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพให้ข้อมูลว่า พวกเขาต้องรีบกินอาหารเข้า

อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางให้ข้อมูลว่า พวกเขามีเวลาแค่ 45 นาทีในการเข้าคิวเพื่อรับอาหารและกิน

จึงต้องรีบกินให้หมด ส่วนเวลาอาหารกลางวันและอาหารเย็นจะยาวกว่านี้เล็กน้อย (ประมาณหนึ่งชั่วโมง)

แต่ก็มีการต่อคิวยาว และบางครั้งผู้ต้องขังก็ต้องอดอาหารมือนั้นไปเพราะไม่มีเวลาเหลือมากพอที่จะกิน

อดีตนักโทษคนหนึ่งเล่าให้ฟังว่า “ผู้ต้องขังได้รับอาหารสามมื้อต่อวันก็จริง แต่บางคนได้กินแค่สองมื้อ

ทางเลือกเดียวที่มีอยู่คือการสั่งอาหารมาจากภายนอก เพราะต้องเข้าคิวที่โรงอาหารเป็นเวลานานมาก และผมก็เบื่อที่จะรอ”⁸⁰

⁷⁷ ICRC, แนวปฏิบัติเสริมด้านน้ำ อนามัย และที่อยู่อาศัยในเรือนจำ, เมษายน 2555, น. 61

⁷⁸ Rule 5 ของข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิงกำหนดว่า

“ที่พักอาศัยของผู้ต้องขังหญิงต้องประกอบด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกและวัสดุที่ตอบสนองความต้องการด้านอนามัยเป็นพิเศษของผู้หญิง

รวมทั้งการจัดให้มีผ้าอนามัยโดยไม่คิดมูลค่า และการจัดให้มีน้ำอย่างสม่ำเสมอเพื่อการชำระล้างร่างกายของเด็กและผู้หญิง

โดยเฉพาะผู้หญิงที่ทำงานเกี่ยวกับการทำครัวและผู้ที่ตั้งครรภ์ ให้นมบุตร หรืออยู่ระหว่างการมีประจำเดือน”

⁷⁹ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, กันยายน 2559

⁸⁰ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ตุลาคม 2559

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังกำหนดว่า

“นักโทษทุกคนจะต้องได้รับการบริการอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการต่อสุขภาพและทำให้มีแรง มีคุณภาพดี และมีการจัดเตรียมและมีการเสิร์ฟอย่างเหมาะสม

โดยต้องได้รับในช่วงเวลาตามปกติตามการจัดการของหน่วยบริหารเรือนจำ”⁸¹

ผู้ต้องขังไม่มีน้ำดื่มมากเพียงพอ เนื่องจากคุณภาพของน้ำในเรือนจำที่เลวร้าย ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางจะมีแท็งก์น้ำดื่มสำหรับแต่ละอาคาร อย่างไรก็ตาม บางอาคารมีระบบกรองน้ำที่เลวร้าย ส่งผลให้ผู้ต้องขังบางคนต้องดื่มน้ำที่ไม่ผ่านการกรองอย่างถูกต้อง หรือไม่มีการกรองเลย

ผู้ต้องขังได้รับอนุญาตให้สามารถซื้อน้ำขวดจากร้านค้าในเรือนจำ แต่อาจมีไม่เพียงพอเสมอไป และพวกเขาได้รับอนุญาตให้ใช้เงินได้ 300 บาทต่อวันเท่านั้นสำหรับสิ่งที่ซื้อทุกรายการ อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่าในแต่ละแดนจะมีตู้น้ำดื่มสองจุดซึ่งผู้ต้องขังสามารถใช้เติมกระติกของตัวเองได้ อย่างไรก็ตาม บางครั้งเครื่องก็ไม่ทำงาน ทำให้พวกเขาต้องซื้อน้ำขวดจากร้านค้าในเรือนจำแทน

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า

“ต้องมีการจัดหาน้ำดื่มสำหรับนักโทษทุกคนเวลาที่มีความต้องการน้ำ”⁸²

การรักษาพยาบาล: “พบหมอสองนาทีก่อนเข้าขัง” ให้ยาพาราเซตามอล

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพมีเจ้าหน้าที่ให้การดูแลด้านสุขภาพที่ไม่เพียงพอ ส่งผลให้เกิดความยากลำบากอย่างมากในการเข้าถึงบริการเหล่านี้ จากข้อมูลของอดีตผู้ต้องขัง

ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางมีสถานพยาบาลที่มีอุปกรณ์การแพทย์ขั้นพื้นฐาน และมีพยาบาลที่เป็นลูกจ้างของกรมราชทัณฑ์ โดยจะมีแพทย์หนึ่งคน (ซึ่งมาจากนอกเรือนจำ)

แะมาตรวจที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพสองหรือสามครั้งต่อสัปดาห์

โดยเป็นแพทย์เฉพาะทาง ทั้งแพทย์โรคผิวหนัง แพทย์จิตเวช และทันตแพทย์ ซึ่งจะมีกำหนดเวลามาไม่ตรงกัน ก่อนที่จะได้เข้าใช้บริการในสถานพยาบาล

จะมีเจ้าหน้าที่เรือนจำซึ่งไม่มีความรู้ด้านการแพทย์เลยเป็นผู้คัดกรองผู้ต้องขังในทั้งสองเรือนจำ

และจะเป็นคนตัดสินใจว่านักโทษคนใดจะได้เข้ารับบริการที่สถานพยาบาล ผู้ต้องขังต้องแจ้งชื่อไว้กับเจ้าหน้าที่เรือนจำ และระบุกับเจ้าหน้าที่ว่าป่วยเป็นโรคอะไร จากนั้นในวันเดียวกันหรือในวันถัดมา

เจ้าหน้าที่จะเรียกตัวผู้ต้องขังที่ขอไปใช้บริการที่สถานพยาบาล

จากข้อมูลของอดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง

แพทย์ที่สถานพยาบาลไม่ได้ทำอะไรมากนักในการรักษาหรือการตรวจโรค อดีตนักโทษคนหนึ่งบอกว่า “ข้างในนะ [เรือนจำ] เขาเรียกหมอกันว่า “หมอสองนาทีก่อนเข้าขัง” เพราะไม่เคยมีโอกาสดูกัน [กับผู้ต้องขัง] เกินกว่าสองนาทีก่อนเลย”⁸³

แพทย์และพยาบาลมักจ่ายยาพาราเซตามอลให้กับแทบทุกโรค อดีตนักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่า

⁸¹ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 22(1)

⁸² ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 22(2)

⁸³ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ธันวาคม 2559

“พวกเขา [หมอ] จะนั่งอยู่ห่าง ๆ กับเราเหมือนทำท่ารังเกียจ จากนั้นจะตะโกนถามว่าเราเป็นอะไรแล้วก็จ่ายยาพาราเซตามีนให้”⁸⁴

จากสภาพการรักษาพยาบาลที่เลวร้าย ส่งผลให้ผู้ต้องขังจำนวนมากเลือกที่จะดูแลตัวเอง
อดีตนักโทษคนหนึ่งซึ่งทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางเล่าให้ฟังว่า “ตาของดิฉันติดเชื้อ
จึงต้องใช้น้ำปัสสาวะของตัวเองมาล้างตา เพราะถึงขอไปก็คงไม่ได้ยาล้างตาอยู่ดี”⁸⁵

อดีตนักโทษอีกคนหนึ่งซึ่งทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางบอกว่า “สิ่งแรกที่ไฉนตอนที่ไปถึง
[ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง] คือดิฉันจะต้องไม่ป่วย เพราะถ้าป่วย ตายไปเสียจะดีกว่า”⁸⁶

อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครอธิบายว่าบริการรักษาพยาบาลอยู่ในสภาพ “เลวร้ายมาก”
หนึ่งในนั้นเล่าให้ฟังว่า “หลายคนที่นี่เป็นฝี พวกเขาไม่ใช้วิธีรักษาด้วยการไปหาหมอ
แต่จะใช้เข็มแทงที่แผลเพื่อให้หนองไหลออกมา เลือดจะไหลออกมาจากแผล จากนั้นก็จะเอาสำลีก้อนมาปิดแผลไว้
เราไม่สามารถรอที่จะไปรับการรักษาพยาบาลได้ เพราะมันใช้เวลานานมาก ถ้ามีอะไรทำได้ เราก็ต้องช่วยตัวเองไปก่อน”⁸⁷

ผู้ต้องขังจำนวนมากที่ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพป่วยเป็นโรคและติดเชื้อ
ซึ่งมักติดต่อกันได้ง่ายในระหว่างผู้ต้องขังเนื่องจากสภาพที่แออัดยัดเยียด และการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์
ในขณะที่ผู้ต้องขังที่ป่วยควรถูกกันออกมาจากผู้ต้องขังคนอื่น ๆ

แต่ในทางปฏิบัติก็เป็นสิ่งที่ทำได้ยากเนื่องจากสภาพที่แออัดยัดเยียด

ทำให้ผู้ต้องขังมีโรคติดต่อในเรือนจำหลายอย่างรวมทั้งโรคผิวหนัง เช่น โรคหิดและฝี รวมทั้งวัณโรค

จากข้อมูลของกรมราชทัณฑ์ มีเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์อยู่เจ็ดคนประจำอยู่ที่ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง
และมีเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์หกคนที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ รวมทั้งนักจิตวิทยา

และมีทัศนสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ซึ่งมีอุปกรณ์พร้อมเพียงให้บริการสำหรับผู้ต้องขังทั้งชายและหญิง
ซึ่งตั้งอยู่ภายนอกเรือนจำ (โปรดดูด้านบน)

ภาพแผนที่จากดาวเทียมที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งของทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ)

ที่ทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ การเข้าถึงการรักษาพยาบาลฉุกเฉินช่วงกลางวัน
ช่วงวันสุดสัปดาห์ และช่วงวันหยุด แทบจะไม่มีหรือเป็นไปได้น้อยมาก ในบางกรณี
อาจมีการรักษาพยาบาลแบบฉุกเฉินจากนักโทษที่เป็นอาสาสมัครด้วยตนเอง

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า “การให้บริการดูแลสุขภาพกับผู้ต้องขังเป็นความรับผิดชอบของรัฐ
ผู้ต้องขังควรได้รับบริการสุขภาพที่มีมาตรฐานเดียวกับที่ชุมชนภายนอกได้รับ

และควรสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่จำเป็นโดยไม่คิดมูลค่า

ทั้งนี้โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลด้านสถานะทางกฎหมายของตน”⁸⁸ ทั้งยังระบุว่า

“บริการดูแลสุขภาพควรประกอบด้วยทีมงานแบบสหวิชาชีพซึ่งมีบุคลากรที่มีคุณภาพอย่างเพียงพอ
เพื่อทำหน้าที่ด้านการแพทย์อย่างเป็นอิสระเต็มที่ และควรมีความเชี่ยวชาญอย่างเพียงพอในด้านจิตวิทยาและจิตเวช

⁸⁴ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, ตุลาคม 2559

⁸⁵ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ธันวาคม 2559

⁸⁶ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัศนสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ธันวาคม 2559

⁸⁷ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, ตุลาคม 2559

⁸⁸ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 24(1)

ทั้งยังควรจัดให้มีทันตแพทย์ที่มีคุณภาพเพื่อให้บริการกับนักโทษทุกคน”⁸⁹

ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง ผู้หญิงตั้งครรภ์จะพักอาศัยอยู่ในเรือนนอนเดียวกับผู้ต้องขังคนอื่น ผู้หญิงตั้งครรภ์จะไปคลอดบุตรที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ อดีตนักโทษคนหนึ่งเล่าให้ฟังถึงประสบการณ์ที่เพื่อนนักโทษคลอดบุตรที่ทัณฑสถานโรงพยาบาลราชทัณฑ์ว่า “ตอนที่เพื่อนฉันคลอดลูก หมอบอกให้เธออย่าร้อง และพูดว่าถ้าร้องหมอจะไม่ทำคลอดเด็กให้ หลังจากที่เกิดลูกแล้ว เธอได้รับอนุญาตให้พักรักษาตัวในโรงพยาบาลต่อไปอีก 30 นาที จากนั้นก็ถูกส่งตัวกลับ [มาที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง] ลูกของเธอต้องนอนอยู่ในเรือนนอนด้วยกัน 11 เดือน”⁹⁰

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า “ในเรือนจำหญิง จะต้องให้บริการพิเศษทั้งการฝากครรภ์และการรักษาพยาบาลที่จำเป็นช่วงก่อนและหลังคลอดบุตร ทั้งควรมีการจัดเตรียมหากสามารถคาดการณ์ได้ว่าเด็กจะคลอดในโรงพยาบาลนอกเรือนจำ”⁹¹

การเอาเปรียบด้านแรงงานในเรือนจำ

สภาพการทำงานที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานครมีความยากลำบาก และได้รับค่าตอบแทนไม่เพียงพอ ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง จะมีการแจกงานให้ตามคุณสมบัติและทักษะตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง⁹² ผู้ต้องขังที่มีปริญญาจะถูกส่งไปทำงานที่ห้องสมุดหรือร้านค้าในเรือนจำ ผู้ต้องขังต้องทำงานเจ็ดวันต่อสัปดาห์ (ตั้งแต่แปดโมงเช้าถึงสี่โมงเย็นที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง และตั้งแต่เวลาแปดโมงเช้าถึงบ่ายสองหรือบ่ายสามที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ) เรือนจำจะให้ค่าตอบแทนสำหรับการทำงานกับผู้ต้องขัง ซึ่งจะไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับประเภทของงาน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ต้องขังที่ทำงานด้านวาดเขียนและหัตถกรรมอาจได้รับเงินประมาณ 67 บาทต่อวัน ส่วนผู้ต้องขังที่ทำงานที่ไม่ต้องใช้ทักษะ อาจได้รับเงินเพียง 8 บาทต่อวัน

มีโรงงานอยู่สี่แห่งในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง งานส่วนใหญ่ในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางจะเป็นงานที่ใช้แรงงาน อย่างเช่น เย็บผ้า บรรจุหีบห่อ และพับกระดาษ เจ้าพนักงานเรือนจำจะเป็นผู้กำหนดว่าจะต้องมีการผลิตสินค้ากี่ชิ้นในแต่ละวัน ผู้ต้องขังซึ่งไม่สามารถทำงานตามโควตาในรายวันได้จะถูกลงโทษ โดยขึ้นอยู่กับดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ รวมถึงกรณีที่เจ้าหน้าที่อาจไม่ยอมให้เงินค่าจ้างกับนักโทษเลย หรือควบคุมตัวนักโทษไว้ที่โรงงานจนกว่าจะทำงานจนแล้วเสร็จ

สภาพการทำงานที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพมีสภาพเลวร้ายพอ ๆ กัน อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่า พวกเขาถูกบังคับให้ต้องผลิตสินค้าให้ได้ตามจำนวนชิ้นในแต่ละวัน อย่างเช่น ต้องทำแผ่นปิดทองให้ได้ 6,000

⁸⁹ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 25(2)

⁹⁰ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ตุลาคม 2559

⁹¹ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 28

⁹² ข้อ 50 ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ (2480) กำหนดว่าในการจัดงานให้กับนักโทษเด็ดขาด ต้องมีการพิจารณาปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) ระยะเวลาการใช้โทษ 2) สภาพร่างกาย 3) ภูมิปัญญา 4) บุคลิกภาพ 5) ผลผลิตทางเศรษฐกิจ 6) ผลผลิตทางการอบรม 7) สภาพของเรือนจำ

ขึ้นหรือพับลงกระดาด 1,000 ขึ้น ถ้าไม่สามารถทำตามโคตนาได้ ก็จะต้องทำงานล่วงเวลาหรือถูกทุบตี
ผู้คุมในเรือนจำอาจปล่อยให้ผู้ต้องขังคนอื่นเป็นคนลงโทษแทน

อดีตนักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่า ผู้ต้องขังที่พับลงกระดาดจะได้รับเงินค่าจ้าง 50 บาทต่อเดือน ส่วนงานอย่างอื่นอาจมีรายได้มากกว่านี้ เขาให้ความเห็นว่า “มีงานอยู่อีกแบบหนึ่งคือการซ่อมรองเท้า โดยคุณอาจได้เงิน 100-200 บาทต่อเดือน แต่เป็นงานหนักกว่าทาส ทางบริษัท (ซึ่งเป็นนายจ้าง) และผู้คุมในเรือนจำจะมีข้อตกลงร่วมกันว่าจะแบ่งรายได้จากการทำงานให้กับคนที่เป็นผู้คุมเท่าไร”⁹³

อดีตนักโทษอีกคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพกล่าวเสริมว่า บางครั้งผู้ต้องขังจะถูกบังคับให้ทำงานล่วงเวลา หรือไม่ก็เสี่ยงที่จะถูกเจ้าพนักงานเรือนจำรุมซ้อม และได้รับเงิน 200-300 บาทต่อเดือน

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า

“ต้องกำหนดให้มีระบบการให้คำตอบแทนที่เท่าเทียมกับการทำงานของผู้ต้องขัง”⁹⁴ และ

“การใช้แรงงานในเรือนจำต้องไม่มีลักษณะที่ทำให้เกิดความทุกข์ทรมานสาหัสทั้งทางกายหรือใจ”⁹⁵

การเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังมีเวลาน้อยลง มีการเซ็นเซอร์การติดต่อสื่อสาร

ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพถูกกำหนดโดยไม่มีเหตุผล ทำให้เกิดข้อจำกัดทั้งด้านการเข้าเยี่ยมและการติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อน
เวลาเยี่ยมที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ เริ่มจาก 8.30 น.- 12.30 น. และ 13.00 น.-15.00 น.
วันจันทร์-วันศุกร์ ส่วนผู้ต้องขังที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพจะมีเวลาเยี่ยมได้ 20 นาที⁹⁶ ในทางปฏิบัติแล้ว

อดีตผู้ต้องขังให้ข้อมูลว่า เวลาเยี่ยมเหล่านี้จะอยู่ที่ประมาณ 10-15 นาทีที่เรือนจำพิเศษกรุงเทพ

ส่วนที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง เวลาเข้าเยี่ยมจะอยู่ที่ประมาณ 15-25 นาที

เจ้าพนักงานเรือนจำจะสอดส่องดูแลในช่วงที่มีการสนทนาอยู่ตลอดในทั้งสองเรือนจำ

อดีตนักโทษคนหนึ่งเล่าให้ฟังถึงประสบการณ์ที่ถูกสั่งให้ถอดเสื้อผ้าเพื่อตรวจค้นร่างกาย
ทั้งช่วงก่อนและหลังการเข้าเยี่ยม “ทุกครั้งที่คุณออกไปตรงพื้นที่เพื่อเข้าเยี่ยม และเพราะว่าดิฉันอยู่ในแดนแรก
ดิฉันต้องเดินผ่านประตูและต้องเปิดผ้าถุงเพื่อให้เจ้าหน้าที่ตรวจเช็คว่าได้ใส่นาฬิกาข้อมือไป หรือไม่ได้ใส่นาฬิกาข้อมือ
ก่อนหน้านี้เจ้าหน้าที่แค้จ็บ ๆ ดูที่ผ้าถุง แต่ตอนหลังมีเจ้าหน้าที่มาใหม่ซึ่งจะเอามือล้วงเข้าไปใต้ผ้าถุง (และบังคับให้ดิฉัน)
ถอดเสื้อยกทรงออก”⁹⁷

ที่เรือนจำทั้งสองแห่ง ผู้ต้องขังสามารถเขียนจดหมายไปถึงบุคคลภายนอกได้ อย่างไรก็ดี

เจ้าพนักงานเรือนจำจะอ่านและคัดกรองจดหมายทุกฉบับ

และจะเป็นผู้ตัดสินใจว่าจะยอมให้จดหมายฉบับไหนส่งออกไปได้และไม่ได้

⁹³ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, ตุลาคม 2559

⁹⁴ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 103(1)

⁹⁵ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 97(1)

⁹⁶ เรือนจำพิเศษกรุงเทพ, เข้าถึงเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2559, <http://bangkokprison.com/wb/pages/th/tidtophutongkhang.php>

⁹⁷ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ธันวาคม 2559

ถ้าจดหมายเขียนข้อความที่ทำให้เกิดภาพลบบกับเรือนจำ เจ้าหน้าที่จะไม่ส่งออกไป เจ้าหน้าที่ยังคัดกรองจดหมายที่เข้ามา และจะยึดจดหมายที่ให้ภาพลบบไม่ให้ผู้ต้องขังได้อ่าน

อดีตนักโทษคนหนึ่งให้ความเห็นว่า “ตอนที่ฉันไม่มีเงิน ฉันก็ไม่สามารถเขียนเล่าไปแบบนั้นได้ แต่ต้องเขียนอะไรที่เป็นเรื่องดี ๆ เช่น ‘อยู่ในนี้สบายดีแล้ว’ เพราะจดหมายเหล่านี้จะถูกเจ้าหน้าที่เซ็นเซอร์”⁹⁸ อดีตนักโทษอีกคนหนึ่งบอกว่า “คุณต้องใช้ภาษาที่สุภาพในจดหมายที่ส่งออกไปภายนอกเรือนจำ ถ้าไม่อย่างนั้น เจ้าหน้าที่จะเรียกตัวมาพบและทรมานคุณ เพราะพวกเขาจะตรวจสอบเนื้อหาของจดหมาย”⁹⁹

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า

“ผู้ต้องขังจะต้องได้รับอนุญาตภายใต้การกำกับดูแลที่จำเป็นให้ติดต่อสื่อสารกับครอบครัวและเพื่อน ในช่วงเวลาที่สม่าเสมอ (ก) ด้วยการเขียนจดหมาย [...]; และ (ข) ด้วยการอนุญาตให้มีผู้มาเยี่ยม”¹⁰⁰

ผู้ต้องขังที่ร้องเรียนจะถูกตอบโต้

แม้จะมีช่องทางให้ร้องเรียน แต่ผู้ต้องขังกลัวการตอบโต้จากเจ้าหน้าที่เรือนจำถ้าพวกเขาร้องเรียน ที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ ผู้ต้องขังสามารถยื่นข้อร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ได้สองทาง (1) ด้วยการแจ้งทางวาจาต่อเจ้าหน้าที่ หรือ (2) ด้วยการเขียนจดหมายร้องเรียนและหย่อนลงในกล่องรับข้อร้องเรียน

อดีตผู้ต้องขังให้ข้อมูลว่าผู้ต้องขังส่วนใหญ่หวาดกลัวและไม่กล้าร้องเรียนเกี่ยวกับสภาพในเรือนจำเนื่องจากกลัวจะถูกตอบโต้จากผู้คุมหรือจากผู้ต้องขังคนอื่น ๆ หนึ่งในอดีตผู้ต้องขังบอกว่า “เราไม่มีสิทธิร้องเรียน

เพราะไม่ว่าเราทำอะไรก็ผิดหมด ถ้าพวกเขาตอบโต้กับพวกเรา [ผู้คุม]

พวกเขาก็จะเรียกตัวมาสอบถามและมาทดสอบวินัยของเรา

ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อเวลาที่เรากำลังทดสอบเพื่อจะเลื่อนชั้นนักโทษ [เช่น การเป็นนักโทษชั้นเยี่ยม ชั้นดีมาก ชั้นดี ชั้นกลาง ชั้นเลว และชั้นเลวมาก]”¹⁰¹ นักโทษอีกคนบอกว่า “ผู้ต้องขังจะไม่ร้องเรียนอะไรหรอก

เพราะถ้าเจ้าหน้าที่รู้ว่าใครเป็นคนร้องเรียน พวกเขาก็จะต้องเอาคืนแน่นอนเพราะถือว่าเป็นการทำทนาย”¹⁰²

ผู้ต้องขังคิดการเมืองซึ่งมีหน่วยงานระหว่างประเทศคอยสอดส่องดูแลสิทธิของพวกเขา

มีแนวโน้มจะไม่ค่อยถูกตอบโต้จากผู้คุม

ส่งผลให้ผู้ต้องขังคิดการเมืองที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพ

จะคอยเป็นผู้รับฟังปัญหาจากผู้ต้องขังคนอื่น จากนั้นจึงนำปัญหาเหล่านี้ไปแจ้งให้เจ้าพนักงานเรือนจำทราบ

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า

“นักโทษทุกคนต้องมีสิทธิในแต่ละวันที่จะร้องขอหรือร้องเรียนต่อบัญชาการเรือนจำหรือเจ้าหน้าที่เรือนจำซึ่งเป็นตัวแทนของบัญชาการ”¹⁰³ และนักโทษคนนั้น “จะต้องไม่เสี่ยงจะถูกตอบโต้ ถูกข่มขู่ หรือได้รับผลร้ายใด ๆ

⁹⁸ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ธันวาคม 2559

⁹⁹ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, ธันวาคม 2559

¹⁰⁰ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, Rule 58(1)

¹⁰¹ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ธันวาคม 2559

¹⁰² FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพ, ตุลาคม 2559

¹⁰³ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 56(1)

การลงโทษที่อาจถึงขั้นเป็นการทรมาน

การลงโทษที่เกิดขึ้นในเรือนจำมีลักษณะที่ละเมิดมาตรฐานระหว่างประเทศ และในบางกรณีอาจถึงขั้นเป็นการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ๆ

อดีตผู้ต้องขังจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษถึงการลงโทษรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในเรือนจำ โดยบทลงโทษจะแตกต่างกันไปแล้วแต่เจ้าหน้าที่ อดีตนักโทษคนหนึ่งให้ข้อมูลว่า ผู้ต้องขังอีกคนได้เข้ามาทรมานเธอ ส่วนผู้คุมกลับไม่ได้เข้ามาขัดขวาง ซึ่งมักเป็นเรื่องปรกติเวลาที่ผู้ต้องขังทะเลาะกัน หลังการทะเลาะต่อสู้กันแล้ว ผู้คุมก็จะลงโทษผู้ต้องขังทั้งสองฝ่าย

ผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางให้ข้อมูลว่า การขังเดี่ยวมักไม่ถูกนำมาใช้ในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง อย่างไรก็ตาม อาจมีการลงโทษแบบอื่นเกิดขึ้น รวมทั้งการเอาโซ่ล่ามตัวนักโทษเอาไว้จนกระทั่งผู้คุมเชื่อว่านักโทษอารมณ์เย็นลงแล้ว มักเป็นบทลงโทษที่ใช้กับนักโทษเวลาที่ทะเลาะตบตีกัน การลงโทษเช่นนี้อาจเกิดขึ้นเป็นเวลาสามวันจนถึงหนึ่งสัปดาห์ หรือแม้กระทั่งหนึ่งเดือน การลงโทษอีกรูปแบบหนึ่งสำหรับนักโทษที่ทะเลาะตบตีกัน คือการกันให้ไปอยู่ที่มุมหนึ่งของห้อง ระยะเวลาการลงโทษแบบนี้อาจเกิดขึ้นเป็นเวลาหนึ่งถึงสามเดือน อดีตนักโทษคนหนึ่งให้ข้อมูลว่า “ฉันต้องนั่งอยู่ที่มุมห้องแห่งหนึ่งเป็นเวลาสามเดือน โดยไม่ได้รับอนุญาตให้ไปไหนเลย ฉันต้องอยู่ที่นั่นคนเดียว ผู้ต้องขังคนอื่น ๆ ไม่ได้รับอนุญาตให้มาพูดคุยกับฉัน ฉันต้องอยู่เพียงลำพังและสวมคอตีนั่งสมาธิ เพื่อช่วยให้มีชีวิตอยู่รอดมาได้”¹⁰⁵

การลงโทษอีกรูปแบบหนึ่งสำหรับความผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ อาจเป็นการบังคับให้ทำความสะอาดห้องน้ำ การถูพื้น การคลุกสิ่งขี้เถ้า (เช่น ทีวี) การถูกตัดสิทธิที่จะให้มีคนมาเยี่ยม และการกระโดดบ การลงโทษแบบนี้มักถูกใช้ในลักษณะเป็นการลงโทษแบบหมู่ ซึ่งมักเกิดขึ้นในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง มักเป็นกรณีที่นักโทษคนหนึ่งละเมิดกฎ เป็นเหตุให้นักโทษคนอื่น ๆ ที่อยู่แดนเดียวกันถูกลงโทษไปด้วย อดีตนักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพบอกว่า รูปแบบการลงโทษที่มักเกิดขึ้นคือการล้างห้องส้วม การถูพื้น และการเก็บขยะ

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า “ไม่ว่าในพฤติการณ์ใด ๆ

ห้ามไม่ให้มีการจำกัดสิทธิหรือลงโทษทางวินัยในลักษณะที่ถึงขั้นเป็นการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี”¹⁰⁶ ทั้งยังกำหนดข้อห้ามต่อการใช้การลงโทษแบบหมู่¹⁰⁷

อดีตผู้ต้องขังจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพให้ข้อมูลว่าถูกผู้คุมซ้อม หรือถูกส่งย้ายไปที่แดนหรืออาคารอื่นเพื่อเป็นการลงโทษเนื่องจากการทะเลาะต่อสู้กัน อดีตนักโทษคนหนึ่งให้ความเห็นว่า

¹⁰⁴ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 57(2)

¹⁰⁵ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ตุลาคม 2559

¹⁰⁶ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 43(1)

¹⁰⁷ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 43(1)(c)

“ผู้ต้องขังกลัวจะถูกซ้อมเพราะมักจะเป็นเรื่องร้ายแรงมาก เจ้าหน้าที่จะใช้ไม้กระบองหรือ ไม้กระบองที่มียางพันอยู่ด้านบนผมเองถูกตีที่ข้างหลังและที่ขาด้วย ไม้กระบองครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งผมถูกซ้อม โดยเจ้าหน้าที่สามคน”¹⁰⁸

อดีตนักโทษคนหนึ่งจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ ให้ข้อมูลเช่นกันว่า
อาจมีการใช้การขังเดี่ยวเป็นการลงโทษสำหรับความผิดร้ายแรง เช่นการแทงนักโทษคนอื่น
ในคำตอบของรัฐบาลไทยที่มีต่อบัญชีประเด็นของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ
รัฐบาลอ้างว่าจะมีการใช้เครื่องพันธนาการเฉพาะเมื่อมีเหตุผลที่ควรเชื่อว่านักโทษคนดังกล่าวจะก่ออันตรายให้กับชีวิตหรือ
ร่างกายของบุคคลอื่น และในกรณีซึ่งไม่มีทางเลือกเพื่อการป้องกันอย่างอื่น
และในกรณีที่มีการเคลื่อนย้ายตัวนักโทษออกไปนอกเรือนจำเวลาเข้ารับการไต่สวนหรือต้องไปที่ศาล¹⁰⁹
ถ้อยคำของผู้ต้องขังสะท้อนให้เห็นว่ายังคงมีการใช้เครื่องพันธนาการ อย่างเช่น ตรวน อย่างกว้างขวางต่อผู้ต้องขัง
นอกจากนั้น ผู้ต้องขังชาย แม้แต่คนที่เข้ารับการไต่สวนในความผิดที่ไม่ร้ายแรง
ก็ยังต้องถูกไต่สวนเวลาเดินทางจากเรือนจำไปศาล
กสม. ประเมินว่ามาตรการเช่นนี้เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล¹¹⁰

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า “ห้ามไม่ให้มีการใช้เครื่องพันธนาการใด ๆ
เพื่อเป็นบทลงโทษทางวินัย”¹¹¹

สภาพเรือนจำหลังรัฐประหาร: การควบคุมจำกัดที่เพิ่มขึ้น

งานวิจัยของ FIDH และ UCL
ชี้ให้เห็นแนวโน้มการควบคุมจำกัดที่เพิ่มขึ้นในทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ
ภายหลังรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 จากข้อมูลทั้งของผู้ต้องขังจากเรือนจำทั้งสองแห่ง เจ้าหน้าที่ได้ยึดเอาเสื้อ
หมอน ผ้าห่มของพวกเขาไป และได้นำผ้าห่มบาง ๆ มาให้แทนสามผืน
ผู้ต้องขังส่วนใหญ่จะเอาผ้าห่มนั้นหนึ่งผืนมาปูแทนเสื้อ อดีตนักโทษคนหนึ่งบอกว่า “ก่อนรัฐประหาร
ดิฉันซื้อข้าวของมาจากร้านค้าในเรือนจำ ทำให้มีผ้าห่มเจ็ดแปดผืน แต่ช่วงปลายปี 2558 เจ้าหน้าที่ยึดเบาะ หมอน
และผ้าห่มและเอาไปเผาจนหมด จากนั้นก็แจกผ้าห่มสามผืนให้เรา [แต่ละคน]”¹¹²
ภายหลังรัฐประหารเดือนพฤษภาคม 2557 กรมราชทัณฑ์ยังเริ่มบังคับใช้ระเบียบ พ.ศ.2555 อย่างเข้มงวด
ซึ่งกำหนดว่าผู้ต้องขังจะต้องระบุรายชื่อบุคคลที่เข้าเยี่ยมและ/หรือติดต่อด้วยไม่เกิน 10 คน¹¹³

¹⁰⁸ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากเรือนจำพิเศษกรุงเทพฯ, ธันวาคม 2559

¹⁰⁹ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 119, คำตอบรับจากประเทศไทยต่อการรายงานประเด็น, 15 พฤศจิกายน 2559, UN Doc. CCPR/C/THA/Q/2/Add.1, ย่อหน้า 94

¹¹⁰ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ประเทศไทย, เรื่อง การใช้เครื่องพันธนาการแก่นักศึกษากลุ่มขบวนการประชาธิปไตยใหม่ 7 คน 5 กรกฎาคม 2559, 9 สิงหาคม 2559

¹¹¹ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 43(2)

¹¹² FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ตุลาคม 2559

¹¹³ ข้อบังคับกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการเชื่อมต่อของบุคคลภายนอกต่อผู้ต้องขังและการเข้าดูกิจการหรือติดต่อการทำงานกับเรือนจำ พ.ศ.2555 กำหนดว่า
“เพื่อประโยชน์ด้านการควบคุมหรือความมั่นคงของเรือนจำ
ผู้บัญชาการเรือนจำจะกำหนดให้ผู้ต้องขังแจ้งรายชื่อบุคคลภายนอกที่จะให้เข้ามาพบหรือติดต่อกับตนภายในเรือนจำไว้ล่วงหน้าก็ได้
รายชื่อบุคคลภายนอกนั้นให้มีจำนวนไม่เกิน 10 คน และหากจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงก็สามารถดำเนินการได้ โดยต้องแจ้งล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 30 วัน”

อดีตผู้ต้องขังและญาติของผู้ต้องขังให้ข้อมูลว่า

ผู้ต้องขังจะได้รับการมาเยี่ยมและ/หรือสามารถติดต่อกับบุคคลเฉพาะเท่าที่มีชื่ออยู่ในรายการ 10 คนเท่านั้น

อดีตนักโทษคนหนึ่งจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางบอกว่า

“เราสามารถเขียนจดหมายหาบุคคลที่เป็นครอบครัวได้เพียง 10 คน

แต่เราต้องรอเป็นเวลาเกือบสามเดือนถ้าเราต้องการเพิ่มชื่อเข้าไปอีกหนึ่งชื่อ 10

คนนี่คือคนที่ฉันสามารถเขียนจดหมายไปหาหรืออนุญาตให้มาเข้าเยี่ยมได้

บางครั้งมีญาติมาเยี่ยมแต่ก็ไม่สามารถเข้าเยี่ยมผู้ต้องขังได้เพราะไม่รู้กฎนี้”¹¹⁴

นอกจากนั้น อดีตผู้ต้องขังที่ทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลางและเรือนจำพิเศษกรุงเทพให้ข้อมูลว่า

หลังรัฐประหาร กรมราชทัณฑ์ยังสั่งห้ามไม่ให้มีหนังสือพิมพ์และไม่ให้ดูข่าวทางโทรทัศน์

รวมทั้งไม่ให้อ่านหนังสือในเรือนนอน

ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขังระบุว่า “ผู้ต้องขังต้องได้รับทราบข่าวสารข้อมูลที่สำคัญอย่างสม่ำเสมอ โดยสามารถอ่านจากหนังสือพิมพ์ สิ่งพิมพ์ที่ออกตามวาระ หรือสิ่งพิมพ์ที่จัดพิมพ์เป็นพิเศษ ได้รับฟังจากวิทยุ ได้รับฟังการบรรยายหรือผ่านช่องทางที่คล้ายคลึงกัน โดยการอนุญาตและอยู่ภายใต้การควบคุมของฝ่ายบริหารเรือนจำ”¹¹⁵

6. มณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11): เรือนจำแบบรัฐบาลทหาร

ภายหลังรัฐประหารวันที่ 22 พฤษภาคม 2557 รัฐบาลทหารได้ควบคุมตัวโดยพลการต่อพลเรือนหลายร้อยคน โดยควบคุมตัวในฐานะทัณฑ์ทั่วประเทศไทย

และเป็นผลมาจากการเป็นสมาชิกกลุ่มการเมืองและการแสดงความเห็นทางการเมืองของพวกเขา

รวมทั้งผู้วิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลทหาร

แนวโน้มที่น่ากังวลเช่นนี้ได้รับการถ่ายทอดไปสู่สายตาในระดับระหว่างประเทศ

ในระหว่างการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนภายใต้กลไก UPR (Universal Periodic Review) ครั้งที่สอง กรณีประเทศไทยระหว่างเดือนพฤษภาคมถึงกันยายน 2559

รัฐบาลไทยไม่รับข้อเสนอแนะข้อหนึ่งซึ่งเรียกร้องให้ยุติการใช้ค่ายทหารเพื่อเป็นสถานที่ควบคุมตัวพลเรือน¹¹⁶

การใช้เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีภายในมณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11) ในกรุงเทพฯ

เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการใช้สถานที่ของกองทัพมากขึ้นเพื่อควบคุมตัวพลเรือนภายหลังรัฐประหาร

เรือนจำเช่นนั้นขาดหลักประกันเพื่อคุ้มครองสิทธิต่าง ๆ ของผู้ถูกควบคุมตัว นอกจากนั้น

เนื่องจากไม่มีการตรวจสอบจากองค์กรอิสระภายนอก

ส่งผลให้มีการเสียชีวิตของบุคคลสองคนระหว่างถูกควบคุมตัวในเรือนจำของทหาร

และได้เกิดข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานขึ้นในเวลาเพียงไม่ถึงสองปีนับแต่มีการก่อตั้งเรือนจำทหารขึ้นมา

ทำให้เกิดความกังวลต่อการปฏิบัติต่อผู้ถูกควบคุมตัวในนั้น

¹¹⁴ FIDH/UCL, สัมภาษณ์อดีตนักโทษจากทัณฑสถานบำบัดพิเศษหญิงกลาง, ธันวาคม 2559

¹¹⁵ ข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง, ข้อ 63

¹¹⁶ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนสหประชาชาติ, สมัยประชุมที่ 33, รายงานของคณะทำงานการทบทวนตามวาระประเทศไทย – ภาคผนวก, 7 กันยายน 2559, UN Doc. A/HRC/33/16/Add.1, ย่อหน้า 18 (ข้อเสนอแนะ 159.37)

ในวันที่ 8 กันยายน 2558 มีการออกคำสั่งกระทรวงยุติธรรมที่ 314/2558 เรื่องกำหนดอาณาเขตเรือนจำชั่วคราวในมณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11) ถนนพระรามห้า เขตดุสิต กรุงเทพฯ โดยให้สังกัดเรือนจำพิเศษกรุงเทพมหานคร คำสั่งนี้ลงประกาศในราชกิจจานุเบกษา วันที่ 11 กันยายน 2558 ตามคำสั่งดังกล่าว เรือนจำแห่งนี้จัดสร้างขึ้นเพื่อ “การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังในคดีความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงของรัฐและคดีอื่นที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้ต้องขังประเภทมีเหตุพิเศษ ที่ไม่ควรจะรวมคุมขังอยู่กับผู้ต้องขังอื่น”¹¹⁷

พลเรือนหลายสิบคนที่ถูกควบคุมตัว

จากข้อมูลที่ได้รับมาจากศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน พลเรือน 47 คนได้ถูกควบคุมตัวหรือยังงถูกควบคุมตัวอยู่ที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี ณ เดือนมีนาคม 2559¹¹⁸ ผู้ต้องขัง 16 คนถูกควบคุมตัวเนื่องจากเกี่ยวข้องกับคดีต่าง ๆ รวมทั้ง 1) คดีระเบิดที่สี่แยกราชประสงค์¹¹⁹ 2) ความผิดฐานหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ (มาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา)¹²⁰ 3) คดีวางแผนก่อวินาศกรรม “ปั่นเพื่อพ่อ” (“Bike for Dad”)¹²¹ และ 4) คดีปล้นปืนที่วังบูรพา¹²² ในวันที่ 20 ธันวาคม 2559 เจ้าหน้าที่ทหารได้จับกุมตัวนายณัฐดนัย คงดี อายุ 19 ปี ซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีส่วนร่วมในการแฮกโจมตีเว็บไซต์หน่วยงานของรัฐ และควบคุมตัวเขาไว้ที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี¹²³ ในวันที่ 23 ธันวาคม 2559 ทางกรยังได้ควบคุมตัวบุคคลอีกอย่างน้อยห้าคนในเรือนจำแห่งนี้เนื่องมาจากการแฮกโจมตีเว็บไซต์¹²⁴ ในวันที่ 30 ธันวาคม 2559 ทหารได้ส่งตัวผู้ต้องสงสัยว่าเป็นแฮกเกอร์อีกอย่างน้อยสามคนให้กับตำรวจ¹²⁵

¹¹⁷ ราชกิจจานุเบกษา, คำสั่งกระทรวงยุติธรรมที่ 314/2558 เรื่องกำหนดอาณาเขตเรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี, 11 กันยายน 2558,

<http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2558/E/215/7.PDF>

¹¹⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เบ็ดเสร็จคดีของผู้ต้องขังและผู้คุมเรือนจำชั่วคราวสถานที่ซึ่งหมอมองดาวยครบรอบหนึ่งปี, 15 พฤศจิกายน 2559

ตัวเลขเหล่านี้ครอบคลุมเฉพาะผู้ถูกควบคุมตัวซึ่งเป็นหรือเคยเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา และไม่รวมผู้ที่เคยถูกควบคุมตัวในคำพิพากษาตามอำนาจของกลุ่ย่อยการศึก คำสั่งหัวหน้าคสช.ที่ 3/2558 และคำสั่งหัวหน้าคสช.ที่ 13/2559

¹¹⁹ Adem Karadag และ Yusuf Mieraili ซึ่งเป็นชาวอุยกูร์ถูกจับเนื่องจากต้องสงสัยว่าเกี่ยวข้องกับการวางระเบิดที่สี่แยกราชประสงค์ เมื่อเดือนสิงหาคม 2558

¹²⁰ นายสุริยัน สุจริตพลวงศ์ หรือหมอมอง พ.ต.ต.ปาริกรม วารุณประภา และนายจิรพงศ์ วัฒนเทพาศิลป์ ถูกควบคุมตัวตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา (กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ) ในเดือนตุลาคม 2558 เนื่องจากแอบอ้างสถาบันฯ เพื่อประโยชน์ส่วนตน

¹²¹ ผู้ต้องหาในคดีขอนแก่นโมเดลประกอบด้วย จ.ส.ต.ประริน จันทร์เกศ นายณัฐพล ณ.วรรณเล นายวัลลภ บุญจันทร์ นายพาหิรัน กองคำ นายวีรชัย ชานูญมี นายธนฤต ทองเงินเพิ่ม นายณัฏฐชัย ศรีวงษา และนายชิตชนก ศรีวงษา ถูกควบคุมตัวตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา (กฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ) โดยถูกกล่าวหาว่าวางแผนก่อวินาศกรรมจัดการงานในโอกาสเฉลิมฉลองพระชนมพรรษา 88 พรรษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ในเดือนธันวาคม 2558 และถูกกล่าวหาว่าวางแผนโค่นล้มรัฐบาล

¹²² Bangkok Post, Top suspect unravels gun shop heist plot, 9 มีนาคม 2559 ผู้ต้องสงสัยสี่คน ได้แก่ Zheng Yang, Sun Junwei, Li Kunpeng, และ Ma Geng,

ถูกจับในคดีปล้นปืนที่วังบูรพา โดยเป็นความพยายามปล้นที่กรุงเทพฯ โดยแก๊งจากประเทศจีนซึ่งพยายามปล้นอาวุธปืนในเดือนมีนาคม 2559

¹²³ ประชาไท, First remand session of ‘Natdanai’ a hacker suspect age of 19. The court denied bail, 28 ธันวาคม 2559

¹²⁴ Khaosod English, Five Hacktivists Arrested, Junta Source Says, 23 ธันวาคม 2559

¹²⁵ Khaosod English, Military Hands Over 3 More Alleged Hackers, 31 ธันวาคม 2559

ในวันที่ 10 พฤศจิกายน 2558 ทิ้งหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา และพล.อ. ไพบูลย์ คุ้มฉายา รบ.ยุติธรรมในขณะนั้นบอกว่า เรือจัมพ์คราวแขวงถนนนครไชยศรีไม่ได้เป็น “เรือจัมพ์คราว” แต่เป็นศูนย์ควบคุมตัวตามปกติภายใต้กระทรวงยุติธรรมและกรมราชทัณฑ์¹²⁶ ในวันที่ 3 ธันวาคม 2558 นายวิทยา สุริยะวงศ์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ในขณะนั้น

ปฏิเสธข้อกล่าวหาว่าเรือจัมพ์คราวแขวงถนนนครไชยศรีเป็นสถานที่ขังทนายและบอกว่าเจ้าหน้าที่ทหาร “เพียงแค่ช่วยรักษาความปลอดภัยภายนอกบริเวณ และให้ความสนับสนุนเพื่อป้องกันการหลบหนีเท่านั้น”¹²⁷

อย่างไรก็ดี จากข้อมูลที่ได้รับจากศูนย์ทนายความสิทธิมนุษยชนเมื่อเดือนมีนาคม 2559 เรือจัมพ์แห่งนี้มีเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์เพียงหกนาย ที่เหลืออีก 80 นายเป็นเจ้าหน้าที่ทหารซึ่งได้รับการแต่งตั้งให้เป็น “ผู้คุมพิเศษ”¹²⁸ เรือจัมพ์คราวแขวงถนนนครไชยศรีไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของเรือจัมพ์ 199 แห่งตามที่แสดงไว้ในข้อมูลในเว็บไซต์ของกรมราชทัณฑ์ ซึ่งยิ่งชี้ให้เห็นว่าเรือจัมพ์คราวแขวงถนนนครไชยศรี แท้ที่จริงแล้วเป็นสถานที่ควบคุมตัวของทหาร

ไม่อนุญาตให้มีการเข้าถึงโดยอิสระ

เนื่องจากสถานที่แห่งนี้ขาดความโปร่งใส และมีการจำกัดการเข้าออกโดยปริยายเนื่องจากมีที่ตั้งอยู่ในฐานทัพทหาร กรมราชทัณฑ์ปฏิเสธครั้งแรกแล้วครั้งเล่าไม่ยอมให้หน่วยงานอิสระ หน่วยงานต่าง ๆ เข้าไปภายในเรือจัมพ์คราวแขวงถนนนครไชยศรี รวมทั้งปฏิเสธคำขอข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่ควบคุมตัวแห่งนี้

ในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2558 กรมราชทัณฑ์ปฏิเสธคำขอของมูลนิธิผสานวัฒนธรรม (มสพ.) ซึ่งเป็นเอ็นจีโอที่ต้องการเข้าเยี่ยมในเรือจัมพ์คราวแขวงถนนนครไชยศรี¹²⁹ ในวันที่ 8 มีนาคม 2559 ศูนย์ทนายความสิทธิมนุษยชนได้ร้องขอข้อมูลเชิงสถิติเกี่ยวกับผู้ถูกควบคุมตัวและผู้คุมในเรือนจำแห่งนี้ แต่ทางเรือนจำพิเศษกรุงเทพปฏิเสธที่จะให้ข้อมูลโดยอ้างว่า “ข้อมูลดังกล่าวมีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ”¹³⁰ หลังจากมีการยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ ในวันที่ 29 กรกฎาคม 2559 คณะกรรมการมีคำสั่งให้เรือนจำพิเศษกรุงเทพเปิดเผยข้อมูลตามที่ร้องขอ¹³¹ จนถึงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2560 กรมราชทัณฑ์ยังคงไม่ตอบรับคำร้องขอของ UCL ที่จะเข้าเยี่ยมเรือนจำแห่งนี้ โดยทางคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กสม.) ก็ถูกปฏิเสธไม่ให้เข้าไปในเรือนจำแห่งนี้เช่นกัน¹³²

นับแต่ก่อตั้งเรือนจำแห่งนี้ กรมราชทัณฑ์อนุญาตให้มีการเข้าเยี่ยมเรือนจำจัมพ์คราวแขวงถนนนครไชยศรี โดยมีการควบคุมอย่างเข้มงวดเพียงครั้งเดียว ในวันที่ 3 ธันวาคม 2558 สื่อมวลชนจากสำนักข่าวหลายแห่งเข้าร่วมการดูงานที่มีการกำกับดูแลและจัดการ โดยกรมราชทัณฑ์

¹²⁶ AFP, Thai junta chief says military not to blame for custody death, 10 พฤศจิกายน 2558; ประชาไท, Justice Minister on lese majesté suspects' deaths: Suicides, deaths in prisons not uncommon, 10 พฤศจิกายน 2558

¹²⁷ Nation, Media inspect cells where lese majeste suspects held, 7 ธันวาคม 2558; Reuters, Thai military expands its powers with Bangkok 'black site', 30 ธันวาคม 2558

¹²⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เปิดสถิติของผู้ต้องขังและผู้คุมเรือนจำจัมพ์คราวสถานที่ซึ่งหมอบของตายครบรอบหนึ่งปี, 15 พฤศจิกายน 2559

¹²⁹ Bangkok Post, HRW demands torture probe, transfer of military detainees, 3 ธันวาคม 2558

¹³⁰ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เปิดสถิติของผู้ต้องขังและผู้คุมเรือนจำจัมพ์คราวสถานที่ซึ่งหมอบของตายครบรอบหนึ่งปี 15 พฤศจิกายน 2559

¹³¹ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, เปิดสถิติของผู้ต้องขังและผู้คุมเรือนจำจัมพ์คราวสถานที่ซึ่งหมอบของตายครบรอบหนึ่งปี, 15 พฤศจิกายน 2559

¹³² Khaosod English, Deaths of Lese Majeste Suspects Prompt Calls for Greater Transparency, 10 พฤศจิกายน 2558

ทั้งนี้เพื่อผ่อนคลายข้อกังวลเกี่ยวกับสภาพการควบคุมตัวและการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังในสถานที่แห่งนี้¹³³ นักข่าวถูกห้ามไม่ให้ถ่ายรูป และถูกห้ามไม่ให้นำเครื่องบันทึกเสียงเข้าไป นายวิทยา สุริยะวงศ์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ในขณะนั้น ยังสั่งการไม่ให้นักข่าวพูดคุยกับผู้ต้องขัง ผู้ต้องขังซึ่งหันหลังให้กับผู้สื่อข่าวทุกคน¹³⁴ ในช่วงที่มีการเข้าเยี่ยม มีการใช้ห้องขังห้าห้องเพื่อควบคุมตัวบุคคล โดยห้องขังที่นักข่าวมีโอกาสเข้าไปดูในการจัดทัวร์ที่มีการกำกับดูแลครั้งนี้ ตั้งอยู่ที่ส่วนต่าง ๆ ของอาคาร และมีพื้นที่ประมาณ 10 ตรม. มีการติดหลอดฟลูออเรสเซนต์ และมีพัดลมเพดานหนึ่งเครื่องอยู่กลางห้องภายในห้องขัง ผู้ต้องขังจะมีเสื้อ หมอน ผ้าห่ม โต๊ะเล็ก ๆ ตู้ที่มีลิ้นชัก อ่างล้างหน้า แก้วน้ำและหนังสือ ในแต่ละห้องจะมีห้องน้ำอยู่ในตัว ตั้งอยู่ด้านนอกห้อง แต่ไม่มีประตู¹³⁵ อย่างไรก็ดี ไม่มีหลักประกันว่าสภาพเรือนจำที่ผู้สื่อข่าวเห็นระหว่างการทัวร์ จะเป็นสภาพที่เกิดขึ้นจริงกับผู้ถูกควบคุมตัว สื่อมวลชนยังรายงานว่ากำลังมีการสร้างห้องขังเพิ่มเติมอีกหกห้อง¹³⁶

สองศพภายในหนึ่งสัปดาห์

ในเวลาไม่ถึงสองเดือนหลังก่อตั้ง ผู้ถูกควบคุมตัวสองคนตามข้อหาหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ เสียชีวิตในเรือนจำชั่วคราวเวงถนนนครไชยศรี ในวันที่ 24 ตุลาคม 2558 นายวิทยา สุริยะวงศ์ อธิบดีกรมราชทัณฑ์ในขณะนั้นแถลงข่าวว่า พ.ต.ต.ปารกรรม วารุณประภา ซึ่งถูกควบคุมตัวตามมาตรา 112 ประมวลกฎหมายอาญา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม¹³⁷ ได้แขวนคอตายในห้องขังเมื่อหนึ่งวันก่อนหน้านี้นี้¹³⁸ พล.อ.ไพบุลย์ คุ้มฉายา รมว.ยุติธรรมในขณะนั้นระบุว่า ตำรวจได้ทำการชันสูตรพลิกศพพ.ต.ต.ปารกรรม และระบุว่าคดีนี้ “จบลงแล้ว เนื่องจากครอบครัวได้รับศพไปแล้ว”¹³⁹ ในวันที่ 9 พฤศจิกายน 2558 ทางกรไทยประกาศว่านายสุริยัน สุจริตพลวงศ์ หรือหมอหยงซึ่งถูกควบคุมตัวในคดีเดียวกันตั้งแต่วันที่ 21 ตุลาคม¹⁴⁰ เสียชีวิตจากโรคติดเชื้อทางกระแสเลือดและระบบการหายใจล้มเหลว เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน ไม่กี่ชั่วโมงหลังมีพบเขาหมดสติอยู่ในห้องขัง¹⁴¹ ทางการระบุว่านายสุริยันมีปัญหาด้านสุขภาพมาหลายวันก่อนจะเสียชีวิต¹⁴² ในทั้งสองกรณี พล.อ.ไพบุลย์ คุ้มฉายา รมว.ยุติธรรมในขณะนั้นประกาศเพียงไม่กี่วันหลังการเสียชีวิตว่า มีการชันสูตรพลิกศพเสร็จเรียบร้อยแล้ว¹⁴³ มีการนำศพทั้งสองคนส่งคืนให้กับญาติโดยเร็ว

¹³³ Nation, *Media tour cells where lese majeste suspects were detained*, 6 ธันวาคม 2558

¹³⁴ Khaosod English, *Reporters Tour Controversial Military Prison Where 2 Died*, 4 ธันวาคม 2558; Nation, *Media tour cells where lese majeste suspects were detained*, 6 ธันวาคม 2558

¹³⁵ कमชัตติก, *เปิดมณฑลทหารตอบคำถามเกี่ยวกับผู้ต้องขัง 112 คน*, 4 ธันวาคม 2558; Nation, *Media tour cells where lese majeste suspects were detained*, 6 ธันวาคม 2558

¹³⁶ Reuters, *Thai military expands its powers with Bangkok 'black site'*, 30 ธันวาคม 2558

¹³⁷ Nation, *Trio confess*, 22 ตุลาคม 2558

¹³⁸ Nation, *Lese majeste suspect dies after hanging himself in detention cell*, 24 ตุลาคม 2558

¹³⁹ Khaosod English, *Further autopsy of lese majeste inmate unnecessary, Minister says*, 26 ตุลาคม 2558

¹⁴⁰ Nation, *Trio confess*, 22 ตุลาคม 2558

¹⁴¹ AFP, *Thai junta chief says military not to blame for custody death*, 10 พฤศจิกายน 2558; ประชาไท, *Justice Minister on lese majeste suspects' deaths: Suicides, deaths in prisons not uncommon*, 10 พฤศจิกายน 2558

¹⁴² BBC, *Second Thailand lese majeste detainee dies in military custody*, 9 พฤศจิกายน 2558

¹⁴³ Khaosod English, *Further autopsy of lese majeste inmate unnecessary, Minister says*, 26 ตุลาคม 2558; Khaosod English, *Famous astrologer 'Mor Yong' dies in custody*, 9 พฤศจิกายน 2558

และมีการฆาปนกิจในเวลาเพียงไม่กี่วันหลังจากเสียชีวิต¹⁴⁴

ที่ผ่านมาไม่มีการสอบสวนอย่างเป็นอิสระต่อการเสียชีวิตครั้งนี้เลย

การเสียชีวิตของชายทั้งสองคนทำให้เกิดข้อกังวลมากขึ้นในบรรดากลุ่มสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับสภาพภายในเรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี และข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานในสถานที่แห่งนี้¹⁴⁵

ในวันที่ 24 พฤศจิกายน 2558 สำนักงานข้าหลวงใหญ่เพื่อสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (UNOHCHR) ประจำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เรียกร้องให้มีการปิดเรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี โดยทันที และให้มีการสอบสวนอย่างเป็นอิสระต่อการเสียชีวิตทั้งสองรายระหว่างการควบคุมตัว¹⁴⁶

ในวันที่ 9 ธันวาคม 2558 กลุ่มพลเมืองได้กลับซึ่งเป็นกลุ่มที่ต่อต้านรัฐประหารได้ยื่นคำร้องต่อศาลปกครองขอให้เพิกถอนคำสั่งกระทรวงยุติธรรมที่ 314/2558 โดยอ้างว่ามีเนื้อหาที่ขาดความชัดเจนและเป็นการละเมิดพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง และหลักการว่าด้วยความเท่าเทียมตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราวของประเทศไทย¹⁴⁷ ในวันที่ 3 พฤศจิกายน 2559 ศาลปกครองได้ประกาศรับคดีนี้ไว้ในพิจารณา¹⁴⁸

ข้อกังวลว่ามีการทรมาน การปฏิบัติที่โหดร้ายต่อผู้ต้องขัง

ถ้อยแถลงของทางการชี้ว่า

ผู้ต้องขังที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีอาจต้องเข้ารับการสอบปากคำบ่อยครั้งหรือต่อเนื่องยาวนาน และอาจถูกกระทำในลักษณะที่อาจเป็นการปฏิบัติที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรี ในวันที่ 3 ธันวาคม 2558 นายวิทยา สุริยะวงศ์ อธิบดีราชทัณฑ์ในขณะนั้นบอกว่า

จำเป็นต้องมีสถานที่แห่งนี้เพื่อให้่ายต่อพนักงานสอบสวนและเพื่อให้สามารถเข้าถึงตัวผู้ถูกควบคุมตัวได้นานขึ้น¹⁴⁹ ทัศนคติของของผู้ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีให้ข้อมูลยืนยันว่า

ดูเหมือนว่าทหารจะมีส่วนร่วมอย่างมากในการสอบปากคำ¹⁵⁰ นอกจากนั้น นายวิทยายืนยันว่าเพื่อป้องกันการหลบหนี จะมีการผูกผ้าปิดตาและใส่ตรวนผู้ถูกควบคุมตัวเวลาที่เคลื่อนย้ายตัวในสถานที่แห่งนี้¹⁵¹

ที่ผ่านมายังเคยมีการควบคุมตัวผู้ต้องสงสัยโดยไม่ให้ติดต่อกับโลกภายนอกเป็นเวลาติดต่อกันหลายวันในสถานที่แห่งนี้¹⁵²

ผู้ต้องขังที่ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีกล่าวว่า พวกเขาถูกทรมานในสถานที่นี้ แม้จะปฏิเสธข้อกล่าวหาว่ามีการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ๆ ต่อผู้ต้องขังที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี

¹⁴⁴ Bangkok Post, *Cops trace lese-majeste suspects to graft network*, 27 ตุลาคม 2558; Bangkok Post, *Lese majeste suspect 'Mor Yong' dies in army custody*, 10 พฤศจิกายน 2558

¹⁴⁵ ICJ/HRW, *จดหมายร่วมถึงคณะผู้แทนถาวรไทยประจำสหประชาชาติ*, 24 พฤศจิกายน 2558;

UCL/มูลนิธิสืบนาคะเสถียร/ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน/สมาคมนักกฎหมายสิทธิมนุษยชน/มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม/มูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน, *ความเห็นของหน่วยงานสิทธิมนุษยชนต่อการบริหารงานยุติธรรม กรณีของนายสุริยัน สุจริตพลวงศ์และพ.ต.ด.ป.รากรณ์ วารุณประภา*, 28 ตุลาคม 2558

¹⁴⁶ UNOHCHR, *OHCHR เรียกร้องให้ประเทศไทยยุติการควบคุมตัวพลเรือนในค่ายทหาร*, 24 พฤศจิกายน 2558

¹⁴⁷ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, *เปิด! คำฟ้องศาลปกครองขอเพิกถอนคำสั่งตั้งเรือนจำชั่วคราวทบ.11*, 9 ธันวาคม 2558, <https://tlhr2014.wordpress.com/2558/12/09/stop-mtb11-2/>

¹⁴⁸ ศูนย์ทนายความเพื่อสิทธิมนุษยชน, *เปิดสถิติของผู้ต้องขังและผู้คุมเรือนจำชั่วคราวสถานที่ซึ่งหมอหยองตายครบรอบหนึ่งปี*, 15 พฤศจิกายน 2559

¹⁴⁹ Reuters, *Thai military expands its powers with Bangkok 'black site'*, 30 ธันวาคม 2558

¹⁵⁰ Reuters, *Thai military expands its powers with Bangkok 'black site'*, 30 ธันวาคม 2558

¹⁵¹ Reuters, *Thai military expands its powers with Bangkok 'black site'*, 30 ธันวาคม 2558

¹⁵² ประชาไท, *Junta sues lawyer of Bike for Dad plot suspect*, 9 ธันวาคม 2558

แต่ทางการไทยก็ไม่ได้ดำเนินการให้มีการสอบสวนอย่างรอบด้าน อย่างไม่ลำเอียง และอย่างน่าเชื่อถือต่อข้อกล่าวหาเหล่านั้น

นายซูชาติ กันภัย ทนายความของ Adem Karadag (หรืออีกชื่อหนึ่งว่า Bilal Mohammed) หนึ่งในผู้ต้องสงสัยว่าเป็นมือวางระเบิดที่แยกราชประสงค์ที่กรุงเทพฯ เมื่อเดือนสิงหาคม 2558 อ้างว่า นายอะเด็มได้ถูกทรมานเพื่อบังคับให้สารภาพที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี¹⁵³ ในวันที่ 17 พฤษภาคม 2559 ระหว่างเข้ารับการพิจารณาที่ศาล นายอะเด็มอ้างว่าทางการได้ทรมานเขาในสถานที่แห่งนี้¹⁵⁴

ทนายความของผู้ต้องสงสัยที่ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีบอกว่า เจ้าหน้าที่ทหารที่มีอาวุธครบมือห้านายได้เข้ามาประกบลูกความของเขา ผูกผ้าปิดตา ใส่กุญแจมือและกุญแจขา และนำตัวมาที่พื้นที่เพื่อการเข้าเยี่ยม ในระหว่างการเข้าเยี่ยมซึ่งกินเวลาประมาณเกือบหกชั่วโมง เจ้าหน้าที่ทหารจดบันทึกข้อความทุกอย่างที่พวกเขาพูด ทนายความบอกว่า “[ลูกความของผม] บอกว่าเขาถูกเจ้าหน้าที่ซ้อมทรมานที่เขาพูดแบบนั้น หนึ่งในเจ้าหน้าที่ทหารก็ออกไปโทรศัพท์หานาย [ลูกความของผม] ซึ่งไปเป็นหนึ่งในคนที่เป๋นล่ามซึ่ง [เขาบอกว่า] ได้รื้อคาน้ำใส่จมูกของเขา และบอกว่า ‘คุณลืมไปแล้ว แต่ผมยังจำได้’”¹⁵⁵

ในการให้สัมภาษณ์กับ FIDH/UCL ทนายความของผู้ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีบอกว่า “เหมือนกับว่าพวกเขามีกฎหมายของตัวเองที่นี่ เป็นกฎหมายที่เกิดขึ้นจากคำสั่งของนาย พวกเขาควบคุมตัวผมและผมถามว่าทำไม [คุณต้องควบคุมตัวผม] พวกเขาเพียงแต่บอกว่ามันเป็นคำสั่งของนาย พวกเขาพูดกับผมแค่นั้นแหละ”¹⁵⁶

ทนายความยังบอกว่าผู้ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีอยู่ในสภาพที่เลวร้าย และการปฏิบัติในสภาพอย่างเลวร้าย ทนายความบอกว่า ลูกความของเขาจะถูกเจ้าหน้าที่ทหารที่มีอาวุธครบมือพาตัวมาในห้องประชุมในเรือนจำ โดยมีการผูกผ้าปิดตาและการใส่ตรวน และจะมีเจ้าหน้าที่ทหารสามหรือสี่นายที่นั่งฟังการสนทนาระหว่างทนายความกับลูกความ และรับฟังบทสนทนาทั้งหมด ทนายความยังบอกว่าลูกความของเขาถูกจับขังเดี่ยวระหว่างอยู่ที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี “[ลูกความของผม] บอกผมเกี่ยวกับการขังเดี่ยว และอากาศที่หายใจมาจากช่องว่างระหว่างประตูกับพื้นเท่านั้น [เขา] ต้องอยู่ในห้องมืด ๆ เป็นเวลาหลายวันเพียงลำพัง โดยไม่มีกิจกรรมอื่นใดทำเลยนอกจากได้รับอาหารเมื่อถึงเวลา และมีโอกาสออกมาเฉพาะตอนที่มิญฮาดิหรือทนายความมาเยี่ยม”¹⁵⁷

7. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะต่อรัฐบาลไทย

1. แก้ไขและกำจัดการปัญหาการแออัดยัดเยียดในเรือนจำ

โดยการใช้นโยบายการที่ยั่งยืนและเป็นผลเพื่อลดจำนวนประชากรในทัณฑสถาน
มาตรการดังกล่าวอาจประกอบด้วย การฟื้นฟูบำบัดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด

¹⁵³ Reuters, Chinese Uighur was tortured into confessing role in Bangkok bomb: lawyer, 15 กุมภาพันธ์ 2559

¹⁵⁴ Reuters, ประเทศไทย bomb suspect breaks down, tells media, “I’m not an animal”, 17 May 2559

¹⁵⁵ FIDH/UCL, สัมภาษณ์ทนายความของผู้ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี, 23 พฤศจิกายน 2559

¹⁵⁶ FIDH/UCL, สัมภาษณ์ทนายความของผู้ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี, 24 พฤศจิกายน 2559

¹⁵⁷ FIDH/UCL, สัมภาษณ์ทนายความของผู้ถูกควบคุมตัวที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี, 24 พฤศจิกายน 2559

การกำหนดเป็นโทษปรับสำหรับผู้กระทำผิดครั้งแรก
กรณีที่ถูกหมายอนุญาตให้ใช้ดุลพินิจว่าจะให้ปรับเป็นเงินและ/หรือการคุมขัง
การอนุญาตให้ผู้ที่รอกการไต่สวนในความผิดบางประเภทได้รับการประกันตัว
รวมทั้งความผิดต่อกฎหมายหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ หรือหากจำเป็น
อาจใช้วิธีควบคุมตัวในบ้าน โดยมีการติดตั้งอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ติดตัวเพื่อป้องกันการหลบหนี
และการส่งกลับผู้ต้องขังที่เป็นชาวต่างชาติ

2. ให้เพิ่มการใช้ทางเลือกอื่นนอกจากการลงโทษจำคุก
โดยการจัดทำมาตรการอื่นที่ไม่ใช่การคุมขังและกำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบกฎหมาย
อย่างสอดคล้องตามข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขัง (Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures) (หรือข้อกำหนดโตเกียว)
รวมทั้งมาตรการที่มีเป้าหมายเพื่อหลีกเลี่ยงการควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน
ทางเลือกอื่นนอกจากโทษจำคุกในการกำหนดโทษของศาล และทางเลือกอื่นภายหลังการกำหนดโทษแล้ว
เพื่อช่วยให้ผู้ต้องขังสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้¹⁵⁸
3. ประกันว่าหากมีการสั่งให้ควบคุมตัวระหว่างรอการไต่สวน ก็ให้ทำในระยะเวลาที่สั้นที่สุด
และกำหนดเงื่อนไขการประกันตัวต้องไม่เป็นภาระมากเกินไปและมีสัดส่วนเหมาะสมกับความผิด
4. แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเพื่อประกันว่า กรณีที่จำเป็นต้องลงโทษจำคุก
ให้มีการกำหนดบทลงโทษที่มีสัดส่วนเหมาะสมกับความผิดที่กระทำลงไป อย่างเช่น
ความผิดเกี่ยวกับการผลิตยาเสพติดและการค้ายาเสพติด
5. กำหนดให้ใช้การบังคับบำบัดเพื่อเป็นทางเลือกเพื่อทดแทนการใช้โทษจำคุก
สำหรับคดีเกี่ยวกับผู้ใช้และผู้ติดยาเสพติด และสำหรับผู้ที่ไม่สามารถตัดสินว่ามีความผิดฐานใช้หรือเสพยาเสพติด
6. ศึกษาความเป็นไปได้ที่จะใช้ขั้นตอนปฏิบัติเพื่อการปล่อยตัวที่เร็วขึ้น เช่น การลดหย่อนโทษ
และการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข
7. ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำให้สอดคล้องกับข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง
(ข้อกำหนดเนลสัน แมนเดลา) โดยเฉพาะในแง่ของพื้นที่สำหรับนักโทษแต่ละคน
สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัย และการจัดให้มีบริการด้านสุขภาพอย่างเพียงพอ
8. ปรับปรุงสภาพภายในเรือนจำสำหรับผู้หญิงให้สอดคล้องกับข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง
หญิงในเรือนจำ และมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง (ข้อกำหนดกรุงเทพ)
โดยการยอมรับความต้องการพิเศษของผู้หญิงในเรือนจำ
และประกันว่านักโทษหญิงจะได้รับการรักษาพยาบาลและมีสถานพยาบาลอย่างเพียงพอ
โดยเฉพาะกรณีของผู้หญิงตั้งครรภ์และแม่ที่เพิ่งคลอดบุตร
9. ประกันให้มีการปฏิบัติตามข้อบทในพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ฉบับใหม่โดยเร็วและอย่างเป็นผล
รวมทั้งการประกาศใช้กฎกระทรวงตามพระราชบัญญัติที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ
10. ยุติการใช้เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีภายในมณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11)

¹⁵⁸ ข้อกำหนดขั้นต่ำสำหรับมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขัง (UN Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures)

กำหนดชุดหลักการพื้นฐานเพื่อส่งเสริมมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขัง รวมทั้งกำหนดหลักประกันขั้นต่ำสำหรับบุคคลที่เข้ารับมาตรการที่ไม่ใช่การคุมขัง

เป็นสถานที่ควบคุมตัวพลเรือน และให้ส่งตัวพลเรือนทั้งหมดที่ถูกควบคุมตัวในปัจจุบันไปยังเรือนจำแห่งอื่น

11. อนุญาตให้หน่วยงานตรวจสอบที่เป็นอิสระ รวมทั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย (กสม.) และสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน เข้าถึงโดยไม่มีเงื่อนไขยังเรือนจำทุกแห่ง รวมทั้งเรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี สอดคล้องกับพันธกิจที่ประเทศไทยประกาศไว้ในกรอบทบทวนสิทธิมนุษยชนตามวาระครั้งที่สอง (UPR)
12. อนุญาตให้องค์กรพัฒนาเอกชนซึ่งมีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าเยี่ยมสถานที่ควบคุมตัว สัมภาษณ์ผู้ต้องขัง และประเมินสภาพภายในได้โดยไม่มี การขัดขวางอย่างไม่ชอบด้วยเหตุผล
13. จัดเตรียมให้มีการเข้าเยี่ยมประเทศโดยผู้รายงานพิเศษแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการทรมานและการปฏิบัติหรือการลงโทษอื่น ๆ ที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือที่ขัดต่ศักดิ์ศรี
14. ดำเนินการให้มีการสอบสวนอย่างรอบด้านและเป็นอิสระ กรณีการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวสองราย และสอบสวนตามข้อกล่าวหาทั้งหมดว่ามีการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ๆ ที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี
15. แจ้งให้สาธารณชนทราบอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับข้อมูลและสถิติที่เป็นปัจจุบันของประชากรในทัณฑสถานทั้งหมด (จำแนกตามเพศ อายุ ระยะเวลาการใช้โทษและประเภทของความผิด) จำนวนของเรือนจำทั้งหมด สักยภาพอย่างเป็นทางการของระบบราชทัณฑ์ และจำนวนของเจ้าพนักงานเรือนจำและเจ้าหน้าที่ด้านการแพทย์

ข้อเสนอแนะต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของไทย

1. ร้องขอและเข้าเยี่ยมอย่างสม่ำเสมอในเรือนจำทุกแห่งภายใต้การบริหารของกระทรวงยุติธรรม รวมทั้งเรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีภายในมณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11) เพื่อประเมินสภาพภายใน
2. ดำเนินการให้มีการสอบสวนอย่างรอบด้านและเป็นอิสระ กรณีการเสียชีวิตระหว่างการควบคุมตัวสองราย และสอบสวนตามข้อกล่าวหาทั้งหมดว่ามีการทรมานและการปฏิบัติที่โหดร้ายอื่น ๆ ที่เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรี
3. ประเมินสภาพภายในเรือนจำทุกแห่งภายใต้การบริหารงานของกระทรวงยุติธรรม และเรียกร้องให้กระทรวงปรับปรุงสภาพการควบคุมตัวบุคคลให้สอดคล้องกับมาตรฐานระหว่างประเทศ
4. ประกันให้มีการสอบสวนโดยพลันต่อข้อร้องเรียนเกี่ยวกับระบบเรือนจำ และให้มีการแก้ปัญหาและให้มีการเยียวยาอย่างเหมาะสม
5. นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการเข้าเยี่ยมเรือนจำ และมีการปรับปรุงข้อมูลอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับประเด็นปัญหาที่พบในการเข้าเยี่ยม

ข้อเสนอแนะต่อประชาคมระหว่างประเทศ

1. กระตุ้นรัฐบาลไทยให้แก้ไขและกำจัดการแออัดยัดเยียดในเรือนจำ โดยการใช้มาตรการที่ยั่งยืนและเป็นผลเพื่อลดจำนวนประชากรในทัณฑสถาน
2. กระตุ้นรัฐบาลไทยให้ปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ในเรือนจำให้สอดคล้องกับข้อกำหนดขั้นต่ำในการปฏิบัติต่อผู้ถูกคุมขัง และข้อกำหนดสหประชาชาติว่าด้วยการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

และมาตรการที่มีใช้การคุมขังสำหรับผู้กระทำผิดหญิง โดยเฉพาะในแง่ของพื้นที่สำหรับนักโทษแต่ละคน
 สิ่งอำนวยความสะดวกด้านสุขอนามัย และการจัดให้มีบริการด้านสุขภาพอย่างเพียงพอ

3. กระตุ้นรัฐบาลไทยให้ยุติการใช้เรือนจำชั่วคราวแขวงถนนนครไชยศรีภายในมณฑลทหารบกที่ 11 (มทบ.11) เป็นสถานที่ควบคุมตัวพลเรือน และให้ส่งตัวพลเรือนทั้งหมดที่ถูกควบคุมตัวในปัจจุบันไปยังเรือนจำแห่งอื่น
4. กระตุ้นรัฐบาลไทยให้ปฏิบัติตามพันธกิจที่ให้ไว้ในระหว่างการทบทวนสถานการณ์สิทธิมนุษยชนครั้งที่สอง (UPR)

ในแง่ของการอนุญาตให้กักขังและสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินสามารถเข้าเยี่ยมเรือนจำทุกแห่งโดยไม่มีการปิดกั้น

8. ภาคผนวก

ตารางในภาคผนวก I และ II เป็นการรวบรวมข้อมูลจากรายชื่อเรือนจำ 168 แห่ง
 ซึ่งทางกรมราชทัณฑ์มอบให้อย่างเป็นทางการกับ FIDH/UCL¹⁵⁹

ภาคผนวก I: ทักษสถานของไทยแบ่งตามจำนวนประชากร 20 อันดับแรก

	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	ชาย	หญิง	รวม
1.	ทส.บ.กลาง	8535	0	8535
2.	รจ.ก. คลองปรอม	5855	0	5855
3.	รจ.พ.ธนบุรี	5618	0	5618
4.	รจ.ก.ระยอง	4308	844	5152
5.	รจ.ก.นครศรีธรรมราช	4215	565	4780
6.	ทส.ญ.กลาง	0	4522	4522
7.	รจ.ก.ชลบุรี	4415	0	4415
8.	รจ.พ.มื่นบุรี	3635	717	4352
9.	รจ.ก.บางขวาง	4229	0	4229
10.	รจ.ก.เชียงใหม่	4191	0	4191
11.	รจ.พ.พิทยา	3598	587	4185
12.	รจ.ก.นครปฐม	3662	516	4178
13.	รจ.ก.ราชบุรี	3387	713	4100
14.	รจ.ก.คลองไผ่	3915	0	3915
15.	รจ.ก.เขabin	3851	0	3851
16.	รจ.ก.สมุทรปราการ	3068	747	3815
17.	รจ.ก.เชิงราช	3019	768	3787
18.	รจ.ก.อุบลราชธานี	327	413	3683
19.	รจ.จ.พระนครศรีอยุธยา	3083	472	3555
20.	ทส.บ.ปทุมธานี	3542	0	3542

ภาคผนวก II: ทักษสถานของไทยแบ่งตามอัตราการกักขัง 20 อันดับแรก

¹⁵⁹ ข้อมูลอย่างเป็นทางการที่มอบให้กับ FIDH/UCL ในเดือนมกราคม 2560 และคิดเป็นพื้นที่ 2.25 ตรม.ต่อคน ตัวเลขประชากรมาจากเดือนมกราคม 2560

	เรือนจำ/ทัณฑสถาน	ประชากร	ความจุมาตรฐาน	อัตราการใช้ (%)
1.	รจ.จ.บึงกาฬ	1198	233	514.2
2.	รจ.จ.พังงา	724	142	509.9
3.	รจ.จ.สระแก้ว	1927	421	457.7
4.	รจ.จ.พระนครศรีอยุธยา	3555	804	442.2
5.	รจ.จ.นครนายก	1014	241	420.7
6.	รจ.จ.กาฬสินธุ์	2095	504	415.7
7.	รจ.อ.เกาะสมุย (สุราษฎร์ธานี)	803	196	409.7
8.	รจ.จ.ภูเก็ต	2308	566	407.8
9.	รจ.จ.กระบี่	1910	470	406.4
10.	รจ.จ.สงขลา	2315	594	389.7
11.	รจ.จ.ตรัง	2125	548	387.8
12.	รจ.จ.น่าน	1045	270	387.0
13.	รจ.อ.พล	1084	288	376.4
14.	รจ.อ.กบินทร์บุรี	742	207	358.5
15.	รจ.จ.ราชบุรี	1907	533	357.8
16.	รจ.จ.หนองบัวลำภู	1601	449	356.6
17.	ทส.บ.กลาง	8535	2442	349.5
18.	รจ.อ.กันทรลักษ์	1232	356	346.1
19.	รจ.อ.ทุ่งสง	1575	458	343.9
20.	รจ.จ.กาญจนบุรี	2944	876	336.1